

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
معاونت توسعه مدیریت و منابع
دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی راهبردی

حوزه فرهنگ و هنر در ایران پسا برجام

شرایط و زمینه‌های صادرات صنایع فرهنگی با تکیه بر سهم و مأموریت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

پس از توافق با کشورهای ۵+۱ و آغاز تأثیرگذاری شرایط پسابرجام بر روابط بین‌المللی، برخی صاحب‌نظران حوزه فرهنگ و هنر و همچنین مشاوران وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی با سخن گفتن از توسعه صادرات غیرنفتی به چشم‌اندازی برای تحقق افزایش میزان سهم صنایع خلاق کشور تا نیم درصد از کل صادرات صنایع خلاق جهان، نظر داشتند. نوشته‌ی حاضر مطالعه‌ای راهبردی است تحت عنوان «حوزه‌ی فرهنگ و هنر در ایران پسابرجام» که در دفتر مطالعات راهبردی انجام شده‌است.

دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی راهبردی

عنوان مطالعه: حوزه فرهنگ و هنر در ایران پسا برجام

سفارش دهنده: شورای مشاوران وزیر

سرپرست تیم پژوهش: بهروز فتحی

تیم پژوهش: افسر موموندی، محمدرضا خطیبی، حمیدرضا شش‌جوانی، مهدیه قربانی، نامدار ابراهیمی

سایر همکاران: محمدرضا مریدی، علی هاشمی‌گیلانی، محمد البرز

ناظر: معاونت توسعه مدیریت و منابع

تاریخ شروع: خرداد ۱۳۹۵

تاریخ اتمام: مرداد ۱۳۹۵

مطالعه‌ی راهبردی شماره‌ی ۶.

فهرست عنوان‌ها

۵	چکیده
۱۰	مقدمه
۱۱	اقتصاد جهانی فرهنگ و هنر
۱۴	پسا تحریم و مأموریت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
۱۴	تنگناهای برآورد افزایش میزان سهم صنایع خلاق ایران
۱۵	بازار جهانی صنایع خلاق
۰	سهم ایران در بازار جهانی صنایع خلاق
۴	سهم صادرات کالاها و خدمات فرهنگی از صنایع خلاق کشور
۴	مقاصد صادراتی
۵	- کشورهای حوزه‌ی سند چشم‌انداز
۶	- اتحادیه اروپا
۶	- دیگر کشورهای جهان
۷	جمع‌بندی سهم ایران از بازار جهانی
۷	فضای فرهنگ و هنر در وضعیت پسابرجام
۱۴	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و مسأله صنایع خلاق
۱۸	بایسته‌های تفوق راهبردهای توسعه صادرات خدمات فرهنگی
۱۹	- واگذاری تصدی‌های غیر حاکمیتی
۲۰	- آماده‌سازی محیط نهادی
۲۱	راهبردی برای توسعه صادرات خدمات و کالاهای فرهنگی
۲۱	انگاره‌های اساسی
۲۲	راهبرد پیشنهادی
۲۳	منابع:
۲۴	پیوست (۱) جدول آمار صادرات صنایع خلاق ایران
۲۴	آمار صادرات صنایع خلاق به کشورهای حوزه سند چشم‌انداز - سال ۱۳۹۳
۲۶	آمار صادرات صنایع خلاق به همه‌ی کشورهای طرف معامله در جهان - سال ۱۳۹۳
۲۹	پیوست (۲) کالاهای مشمول صنایع خلاق
۳۲	پیوست (۳) ارزش دلاری صادرات هر یک از کالاهای مشمول صنایع خلاق
۳۶	پیوست (۴) تعرفه‌های صادراتی بخش فرهنگ در سال ۱۳۹۳ برحسب کشورهای منتخب
۳۶	امارات متحده عربی
۳۸	عراق
۴۰	پاکستان

۴۰.....	لبنان
۴۱.....	قطر
۴۲.....	آلمان
۴۳.....	انگلستان
۴۴.....	سوئد
۴۴.....	دانمارک
۴۵.....	ایتالیا
۴۵.....	سوئیس
۴۶.....	افغانستان
۴۷.....	چین
۴۸.....	پیوست ۵) سهم وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از صادرات بخش فرهنگ
۵۰.....	پیوست ۶) آمار صادرات خدمات فرهنگی و هنری ایران در سال ۹۳

فهرست جدول‌ها

۱۲.....	جدول شماره ۱- ارزش کل صادرات کشور در سال ۱۳۹۳
۱۲.....	جدول شماره ۲- ارزش صادرات صنایع خلاق در جهان در سال ۲۰۱۴
۱۳.....	جدول شماره ۳- ارزش صادرات صنایع خلاق در ایران سال ۱۳۹۳
۱۳.....	جدول شماره ۴- نسبت ارزش صنایع خلاق کشور به کل جهان
۱۳.....	جدول شماره ۵- درآمد حاصل از صادرات کشور در سال ۱۳۹۳
۱۴.....	جدول شماره ۶- نسبت درآمد صادرات صنایع خلاق به درآمد حاصل از صادرات موارد دیگر در سال ۹۳
۱۵.....	جدول شماره ۷- کشورهای مقصد صادرات صنایع خلاق
۱۶.....	جدول شماره ۸- ارزش دلاری صادرات صنایع خلاق
۱۶.....	جدول شماره ۹- ده کشور عمده واردکننده صنایع خلاق از ایران - سال ۱۳۹۳
۱۷.....	جدول شماره ۱۰- میزان صادرات صنایع خلاق به کشورهای حوزه سند چشم انداز - سال ۱۳۹۳
۱۷.....	جدول شماره ۱۱- آمار صادرات صنایع خلاق به کشورهای حوزه اتحادیه اروپا - سال ۱۳۹۳
۱۸.....	جدول شماره ۱۲- آمار صادرات صنایع خلاق به دیگر کشورها در سال ۱۳۹۳
۲۶.....	جدول شماره ۱۳- سهم وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از صادرات صنایع خلاق

فهرست نمودارها

۱۴.....	نمودار شماره ۱- سهم درآمدهای ناشی از صادرات در سال ۱۳۹۳
۱۵.....	نمودار شماره ۲- نسبت درآمد صادرات صنایع خلاق به درآمد حاصل از صادرات موارد دیگر در سال ۱۳۹۳
۲۷.....	نمودار شماره ۳- سهم وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از صادرات صنایع خلاق در سال ۹۳

۱. پسا برجام چه نسبتی با اقتصاد فرهنگ و هنر دارد؟

به نظر می‌رسد برای برجام دو دست‌آورد عمده مد نظر بوده است: (۱) رفع تهدیدات امنیتی و بهبود روابط سیاسی با جهان (۲) رفع تحریم‌ها و گشایش اقتصادی. با این مقدمه و با توجه به این که اقتصاد جهان به سمت اقتصاد دانش‌بنیان و اقتصاد خلاق گرایش یافته، (۱) فرهنگ و هنر به صورت عام و اقتصاد فرهنگ و هنر به صورت خاص بستری برای دیپلماسی فرهنگ‌بنیان است چرا که رقابت با کشورهای دیگر بیش از پیش به نفوذ فرهنگی بستگی پیدا کرده است. در واقع ایجاد امنیت نرم با فرهنگ و هنر هم‌بسته است. (۲) با توجه به اسناد بالادستی کشور در توسعه‌ی درآمدهای غیرنفتی، اقتصاد فرهنگ و هنر با توجه به دست‌آوردهای برجام اهمیت ویژه‌تری می‌یابد.

۲. تنگناهای برآورد سهم بخش فرهنگ و هنر در درآمدهای کشور کدام‌اند؟

- داده‌های آماری کاملی از میزان و چگونگی صادرات خدمات صنایع خلاق کشور وجود ندارد.
- دستگاه‌های فرهنگی مختلف دسته‌بندی‌های متفاوتی در آمار دارند و بخش‌های مشترک هم، تفاوت بسیار دارد.
- بخشی از فعالیت‌های خلاق در کشور زیرزمینی هستند و به تبع هیچ آماری از این فعالیت‌ها در دست نیست.
- آمارهای مرکز آمار ایران، فعالیت‌هایی غیر از صنایع خلاق اعم از مشاغل مرتبط با بهداشت را نیز در برمی‌گیرد.
- به واسطه‌ی خانگی بودن برخی مشاغل مانند کارگاه‌های تولیدی هنر‌بنیان؛ آماری از این نوع فعالیت‌ها نیز وجود ندارد.

۳. ارزش صادرات کالاها و خدمات صنایع خلاق کشور چه قدر است؟

مبنای محاسبات این گزارش تعرفه‌های موجود در تارنمای گمرک کشور بوده و تعرفه‌های مرتبط با صنایع خلاق بر اساس مدل آنکتاد UNCTAD استخراج و ارزش آن‌ها محاسبه شده است. سازمان توسعه تجارت ایران معدل صادرات خدمات خلاق (رویدادهای هنری، موسیقی، فیلم، نمایش و ...) در سال ۱۳۹۳ را ۷/۵۰۰/۰۰۰ دلار اعلام کرده است. ازین‌رو ارزش کل صادرات صنایع خلاق کشور در سال ۹۳ مبلغ ۴۴۶/۶۰۰/۰۰۰ دلار است.

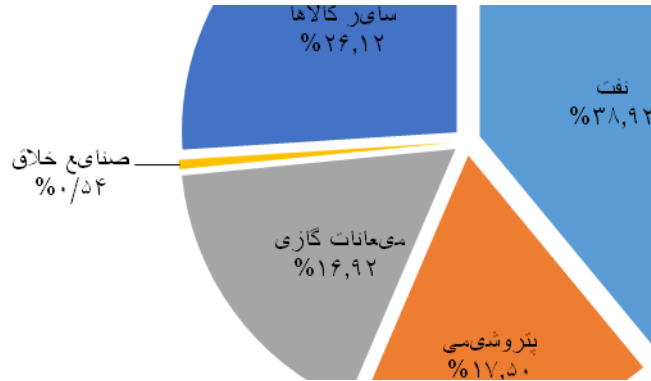
ارزش صادرات صنایع خلاق در ایران در سال ۱۳۹۳

ردیف	نوع صادرات	ارزش دلاری	درصد
۱	کالاهای خلاق	۴۳۹/۱۰۰/۰۰۰	۹۸,۳
۲	خدمات خلاق	۷/۵۰۰/۰۰۰	۱,۷
	کل صادرات صنایع خلاق	۴۴۶/۶۰۰/۰۰۰	۱۰۰

(سالنامه آمار تجارت خارجی کشور سال ۱۳۹۳ و گزارش سازمان توسعه تجارت ایران، ۱۳۹۳)

این مبلغ معادل ۰/۵۴ درصد صادرات کشور در همان سال است.

نمودار شماره ۱- سهم صنایع خلاق از کل درآمدهای صادراتی در سال ۱۳۹۳

۴. ارزش صادرات کالاها و خدمات صنایع خلاق کشور در مقایسه با جهان چه قدر است؟

ارزش کل صادرات صنایع خلاق در سال ۲۰۱۴ در جهان معادل ۲/۶۲۵/۰۷۷/۰۰۰/۰۰۰ دلار است و صادرات صنایع خلاق ایران به نسبت این رقم ۰/۱۷٪ (هفده هزارم درصد) است.

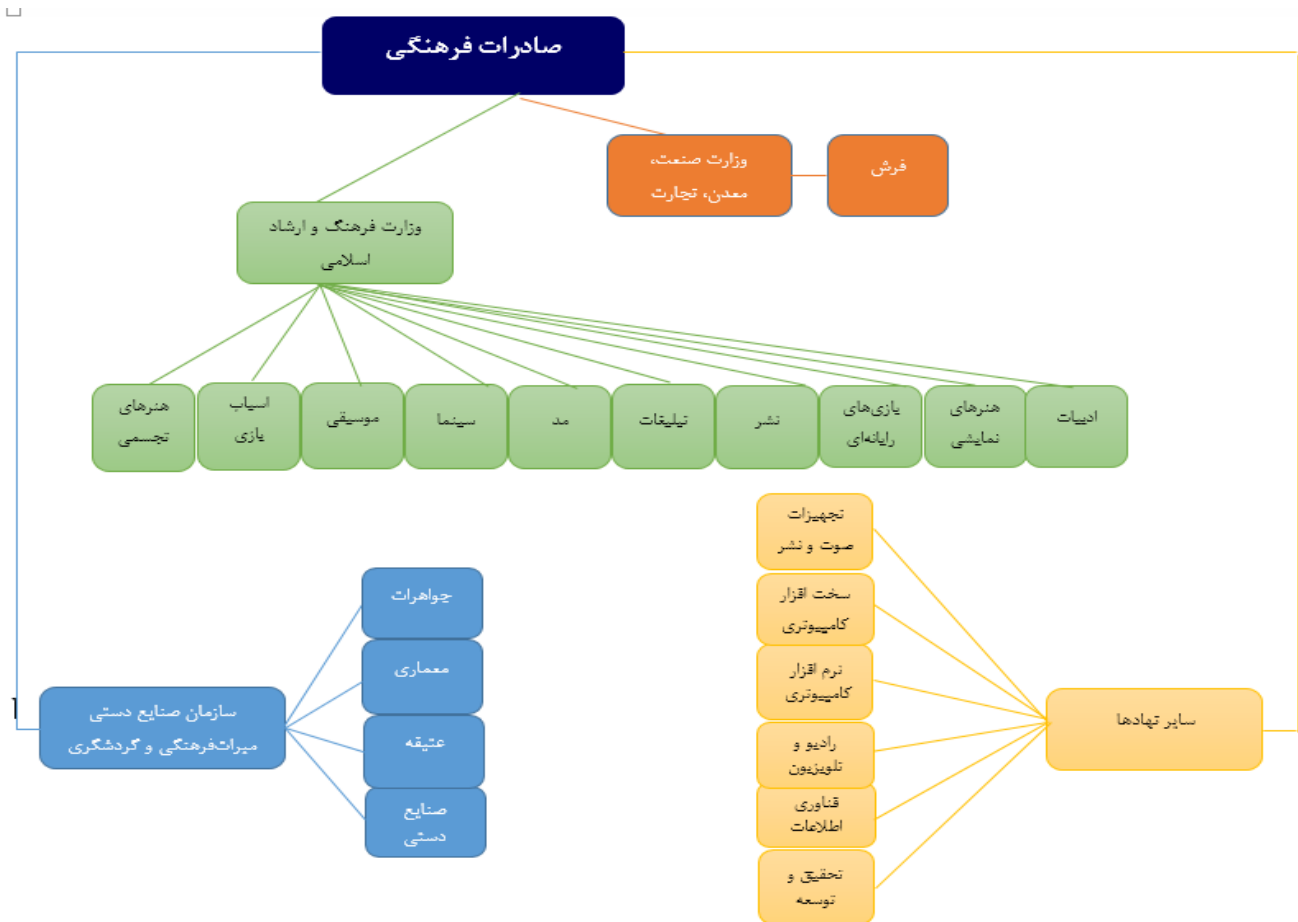
نسبت ارزش صنایع خلاق کشور به کل جهان

نسبت	ارزش صادرات ایران (دلار)	ارزش صادرات جهان (دلار)	مورد	ردیف
۰/۰۱۷٪	۴۴۶/۶۰۰/۰۰۰	۲/۶۲۵/۰۷۷/۰۰۰/۰۰۰	صادرات صنایع خلاق	۱

unctadstat.unctad.org

۵. چه دست‌گاه‌هایی در صادرات کالاها و خدمات صنایع خلاق کشور دخیل هستند؟

«وزارت صنعت، معدن و تجارت»، «وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی»، «سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری»، از مهم‌ترین دست‌گاه‌ها هستند.

۶. صادرات کالاها و خدمات صنایع خلاق ایران به چه کشورهایی صادر می‌شود؟

ایران به ۹۰ کشور دنیا کالا و خدمات صنایع خلاق صادر می‌کند. در جدول زیر به تفکیک سه دسته کشور آن‌ها را از هم جدا کردیم.

کشورهای مقصد صادرات صنایع خلاق

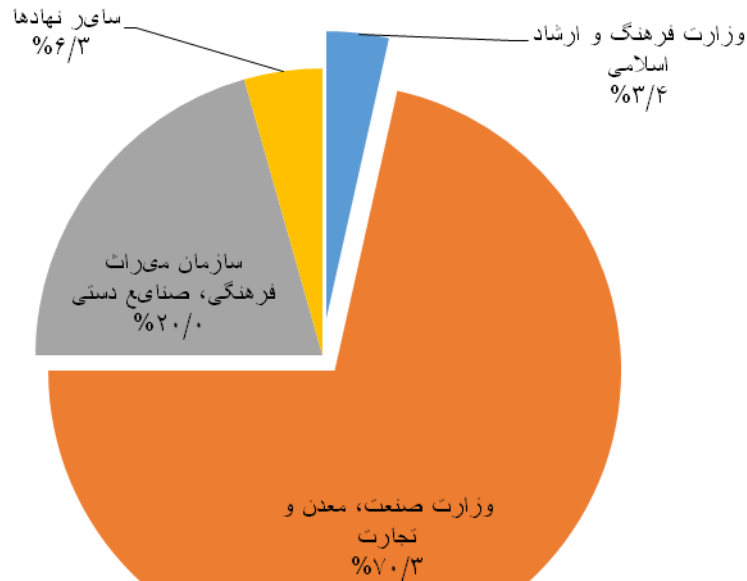
ردیف	کشورها	تعداد کشور	ارزش دلاری	درصد سهم
۱	کشورهای حوزه‌ی چشم‌انداز	۲۳	۲۶۰/۱۷۲/۱۹۵	۵۹,۲۵
۲	کشورهای اتحادیه اروپا	۲۸	۱۱۱/۹۷۰/۱۲۸	۲۵,۵۰
۳	سایر کشورها	۳۹	۶۶/۹۵۷/۶۷۷	۱۵,۲۵
	جمع	۹۰	۴۳۹/۱۰۰/۰۰۰	۱۰۰

۷. کشورهای مقصد کدام کالاها و خدمات صنایع خلاق را از ایران می‌خرند؟

۸۸/۴٪ از کل صادرات صنایع خلاق را پنج عنوان تعرفه‌ی کالای صادراتی شامل «کفپوش و زیرانداز» و «جواهرات» به خود اختصاص داده‌اند

۸. سهم وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از صادرات کالاها و خدمات صنایع خلاق چه قدر است؟

سهم صادراتی است که در ذیل مأموریت‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قرار دارد، تنها حدود ۳/۵ درصد است

۹. وزارت ارشاد می‌تواند متولی صنایع خلاق باشد؟

سهم ۳/۵ درصدی صادرات خدمات فرهنگی و هنری از کل صادرات صنایع خلاق کشور نشان می‌دهد که وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به تنهایی نمی‌تواند و نباید برای صنایع خلاق که ۹۶/۵ درصد از تولید و صادراتش در مأموریت دیگر نهادها و دستگاه‌ها است، راهبرد تعیین کند. آن‌چه را که می‌توان در حوزه‌ی کار وزارت ارشاد دانست، همانا اقتصاد فرهنگ و هنر یا صنایع فرهنگی است.

با توجه به چشم‌اندازی که شورای مشاوران وزیر برای کشور (نه وزارت‌خانه) مطرح کرده‌اند باید گفت: دستیابی به نیم درصد از سهم صنایع خلاق جهان در مقایسه با وضعیت کنونی آن یعنی میزان تقریبی ۰/۰۰۱۷ دور از دسترس است.

برای تحقق چنین آرمانی بایستی درآمد ناشی از صنایع خلاق کشور ۳۰ تقریباً برابر شود.

با فرض تحقق گشایش‌های سیاسی، مالی و اقتصادی و ثابت ماندن درآمد جهان از صنایع خلاق

اگر در هر سال درآمد ناشی از صنایع خلاق کشور ۱/۵ برابر شود، آن‌گاه بیش از ۲۰ سال طول خواهد کشید تا سهم نیم درصدی ایران از صادرات صنایع خلاق جهانی محقق شود.

۱۰. بایسته‌های راهبردی توسعه صادرات کالاها و خدمات صنایع فرهنگی کدام‌اند؟

- ترسیم راهبرد افزایش میزان صادرات برای کالاها و خدمات فرهنگی در حوزه مأموریت دستگاهی وزارتخانه (هنرهای تجسمی؛ هنرهای نمایشی؛ سینما؛ مطبوعات، نشر و بازی‌های یارانه‌ای).
- وفاق جمعی میان سطوح عالی سیاستگذاری؛ مدیریت وزارتخانه؛ صنوف فرهنگی و کنشگران این عرصه.
- حل مشکل اجرای کپی‌رایت
- واگذاری تصدی‌های غیرحاکمیتی
- متوقف ساختن مداخله در بازار از طریق پرداخت یارانه
- ایجاد و تقویت صنوف فرهنگی

راهبرد پیش‌نهادی

تعیین چشم‌انداز رشد درآمد حاصل از صادرات بخش صنایع فرهنگی (حوزه مأموریت وزارتخانه) به میزان ۳۰٪ از کل صادرات صنایع خلاق کشور تا سال ۱۴۰۰ و تدوین سند جامع برای توسعه هدفمند صادرات صنایع فرهنگی

ایجاد زمینه و فراهم آوردن امکان حضور و رقابت نفسگیر حرفه‌ای و فناورانه با رقبای عرصه جهانی برای بازیگران فرهنگ و هنر از وظایف بایسته مدیریت کلان فرهنگی است. توسعه بخش فرهنگ با رویکرد گسترش و رونق محیط کسب و کارهای فرهنگی، افزون بر پاسخگویی به انتظارات و نیازهای زیبایی شناختی انسان ایرانی، به تعادل نیروهای اقتصادی و اجتماعی نیز خواهد انجامید. از همین روی فرازی مهم در برنامه وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی دولت یازدهم برای دریافت رای اعتماد از مجلس شورای اسلامی به رونق اقتصاد فرهنگ و هنر اختصاص یافت و بدینگونه ارتقای سهم فرهنگ (چون دیگر صنایع خلاق) از درآمد ملی نیز در زمره سیاست‌های راهبردی دولت یازدهم قرار گرفت.

اعلام این راهبرد کلان از آن رو اهمیت داشت که از یک سو بن‌بست‌های مالی ناشی از شرایط دشوار تحریم و کاهش چشمگیر قیمت نفت، نگاه‌ها را دیگر بار به سوی صادرات غیرنفتی می‌گرداند و از دیگر سوی، روند رو به رشد «اقتصاد دانش‌بنیان» در جهان و همچنین رونق گرفتن «صنایع خلاق» بر همین پایه، توجه به سهم و نقش اقتصادی فرهنگ را در شمار اولویت‌های ملی کشور و ارتباطات میان بخشی این حوزه قرار می‌داد. سنجش و تعیین سهم اقتصاد فرهنگ از اقتصاد ملی و موانع پیش‌روی تحقق این سهم اما اکنون می‌تواند اولویت برنامه‌ریزی در شرایط پسابرجام نیز باشد تا دیگر باره بتوان با تعیین اولویت‌هایی راهبردی در حوزه صنایع فرهنگی به چالش‌ها و فرصت‌های برآمده دوره‌ای نوین در ابعاد اقتصاد ملی پرداخت.

گمان بر این است که آسودگی خاطر و برون رفت از سایه هراسناک شرایط ویژه امنیتی و نظامی پس از توافق برجام، فرصتی فراخ و مغتنم است تا به تبیین مفاهیم اقتصاد خلاق و گفتمان علم و فناوری در عرصه فرهنگ و هنر نیز پرداخته شود. بدیهی است با درک و آشناسازی فرصت‌های ناشی از کسب و کارهای هنری و کارآفرینی فرهنگی، تولید ثروت از طریق اینگونه فعالیت‌ها نیز فزونی می‌گیرد. از این رهگذار راه حل بسیاری از مسائل جامعه چون ارتقاء شاخص‌های توسعه انسانی با تکیه بر نوآوری و کسب و کارهای فرهنگی را نیز می‌توان به امید تغییر نگرش عمومی در گذار از اقتصاد نفتی به اقتصاد دانش بنیان پی گرفت.

تدوین راهبرد با نگاه به دگرگونی‌های اقتصادی و اهداف ملی در شتاب دگرگونی‌های فزاینده عصر اطلاعات (به تعبیری عصر رونق اقتصاد مبتنی بر کالاهای اطلاعاتی و فرهنگی) از اهمیت و حساسیت بسیاری برخوردار است. توانمندی کشور در حوزه اقتصاد خلاق با تغییرات ساختاری، رونق کسب و کارهای نوین مبتنی آفرینش‌های هنری را ممکن خواهد کرد.

این تعبیر البته با ساختار تجاری شده و غیردولتی بخش فرهنگ و هنر در دیگر کشورهای جهان، درخور تأملی ژرف است؛ چرا که اکنون عرصه فرهنگ در به هم آمیختگی اقتصاد و مدیریت و فن آوری جهانی شده، چالش های بسیاری پیش روی دارد. گزارف نیست اگر آگاه سازی سیاست گذاران نسبت به ضرورت ها، دستاوردها و الزامات تحقق و شکل گیری اقتصاد فرهنگ و هنر برای جلب مشارکت و استفاده از نفوذ و اقتدار نهادهای بالادستی و هم افزایی سازمان های دولتی را در شرایط پسابرجام از زمره مهم ترین اهداف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بدانیم. روند کند ارتقاء سطح اقتصاد فرهنگ و گام های خرامان و نا استوار فعالان این عرصه برای آفرینش و عرضه دستاوردهای دانش بنیان، در مقایسه با وضعیت و تجربه کشورهای پیشرو در دهه های اخیر، ناظر به وجود فاصله ما با تراز اقتصاد خلاق جهانی است. به هم پیوستگی حوزه فرهنگ و هنر با عوامل محیطی و نیروهای سیاسی-اجتماعی، اهمیت طرح و اعمال استراتژی در این حوزه را دو چندان می کند. برای در افکندن طرحی نو و برون رفت از بحران هایی که حاصل شرایط دشوار تحریم و نیز پی آیند مدیریتی صرفاً ایدئولوژیک با رویکرد سیاسی در حوزه فرهنگ است، بایستی پس از تحلیل دقیق محیط جهانی و داخلی، بر استراتژی های نوپدید و به شدت اندیشیده نظر کرد. این گزارش برآن است تا ضمن واکاوی دگرگونی های بنیادی در چرخه اقتصادهای بزرگ جهانی، چهره صنعت خلاق ایران را با تاکید بر اقتصاد هنر و نیز چگونگی شکل گیری سهم مناسب از اقتصاد ملی در شرایط کنونی و پسابرجام نقش کند.

اقتصاد جهانی فرهنگ و هنر

دهه های جدید در اقتصاد جهانی، زمانه رونق «اقتصاد دانش بنیان» و رکود اقتصاد صنعتی است. ارزش افزوده در این اقتصاد از راه کسب و کارهای خلاقانه ای حاصل می شود که بر اساس فعالیت های ذهن پردازانه در صنایع فرهنگی ایجاد شده اند. در این نوع اقتصاد، تمرکز کسب و کارها در حوزه ی خدمات فرهنگی بیش تر می شود و شرکت های کوچک و متوسط (SMEs)¹ فرهنگی و هنری با به کارگیری دانش روز و نیروهای متخصص عاملان توسعه به شمار می آیند. اسناد بالادستی کشور هم بر این مهم صحنه می گذارند؛ تأکید اسناد بالاسری کشور بر اقتصاد دانش بنیان به این معنی است که بخش فرهنگ و هنر باید قسمتی از بار تولید ناخالص داخلی را به عهده گیرد و از وضعیت طفیلی بودگی به عاملی فعال در کسب درآمد تبدیل شود.

¹ Small and medium-sized enterprises

مطالعه آرت اکونومیکس^۱ درباره بازار جهانی هنر در سال ۲۰۱۲ روشن کرد که بیش از ۴۰۰/۰۰۰ شرکت تقریباً در ۲ میلیون محل کار فعال هستند، شرکت‌هایی اعم از گالری‌ها؛ خانه‌های حراج و شرکت‌های خدمات جانبی هنر (نظیر شرکت‌های مشاوره مالی و حقوقی؛ حمل و نقل؛ بیمه؛ تبلیغات و بازاریابی آثار هنری). بر مبنای داده‌های این تحقیق فقط در سال ۲۰۱۱ نزدیک به ۱۱/۵ میلیارد یورو برای دریافت خدمات جانبی هنر هزینه و حدود ۱۳۴ هزار شغل نیز ایجاد شده است. در این میان بیشترین میزان پول - در حدود ۳/۷ میلیارد - برای تبلیغات و بازاریابی هزینه شده است و پس از آن نزدیک به ۱/۸ میلیارد نیز هزینه نمایشگاهی است که دلالتان پرداخته‌اند (مکاندرو، ۲۰۱۲)

میزان اشتغال برخی کشورها در بخش فرهنگ (منهای هنر) فزونی چشمگیری نیز دارد؛ بطور مثال نتایج پژوهش اتحادیه بازرگانی؛ صنعت؛ تجارت و کشاورزی ایتالیا^۲ در سال ۲۰۰۹ نیز نشانگر آن است که بیش از ۹۰/۰۰۰ شرکت و حدود ۳/۸ میلیون نفر در میراث فرهنگی این کشور فعالیت و اشتغال دارند و از این میان ۴۰۰/۰۰۰ نفرشان در بخش ابنیه‌ی تاریخی، حضور دارند. (زرلونی، ۱۳۹۵)

بر اساس گزارشی که سازمان «امریکایی‌ها برای هنر» به کنگره ایالات متحده ارائه داد، صنایع خلاق ۴/۴ درصد از کل تجارت و ۲/۲ درصد از کل استخدام‌های ایالات متحده را پوشش می‌دهد (توس، ۲۰۱۰، ص ۴۴). درآمد کشور ایالات متحده در سال ۲۰۱۴ از صنایع مبتنی بر کپی‌رایت ۱/۱ میلیارد دلار بوده است.

آینده منطقی این فرایند تقویت بیش از پیش سهم بخش فرهنگی و خلاق در تولید ناخالص داخلی این کشورها خواهد بود. برای دسته‌بندی منابع درآمدی ایران، بی‌درنگ «صادرات نفت» و «صادرات غیرنفتی» به ذهن می‌رسد. سال‌هاست که نفت (نعمت/ نعمت) مهم‌ترین منبع درآمدی کشور است و حجم مبادلات صادرات غیرنفتی در مقابل‌اش ناچیز می‌نماید. آنچه آشکار است این که به دلایلی بس مهم بایستی در پی یافتن راه‌های هموارتری برای جایگزینی کسب درآمد در جهان دگرگونی‌های کنونی باشیم؛ دلایلی چون:

- پایان‌پذیر بودن منابع نفتی
- تلاش کشورهای توسعه‌یافته برای استفاده از انرژی‌های نوین و به تبع آن کاهش تقاضای جهانی نفت
- تحریم‌های اقتصادی موجود
- نوسان بالای قیمت نفت.

¹Arts Economics

² unioncamere

بی تردید بقا و بهگشت کشور در گرو تلاشی همه‌گیر با چشم‌اندازی معین برای دستیابی به منابع مالی جدید است؛ چشم‌اندازی که نگاه ما را به گسترش «صادرات غیرنفتی» معطوف می‌دارد. برای ترسیم این چشم‌انداز در آغاز بایستی به پرسش‌هایی اساسی پاسخ گفت مانند اینکه کدامین کالاها و خدمات غیرنفتی است که می‌تواند منبع درآمدی تازه‌ای برای ما باشد؛ اشتغال ایجاد کند؛ دارای مزیت رقابتی ویژه ملی باشد؛ با صرف میزان انرژی مشخص، احتمال رشد بیشتری داشته باشد؛ بتواند جایگزین مناسبی برای صنایع بزرگ زیان‌ده و مخرب محیط زیست باشد؟... و آنگاه به بسترهای مناسب برای این گسترش و توسعه صادرات این خدمات و کالاها پرداخت. با نظر به اسناد بالادستی کشور و تأمل در بخش فرهنگ و هنر کشور و فرصت‌های موجود آن، بخشی از پاسخ پرسش‌های پیش‌گفته فرا دست خواهد آمد. قوانین توسعه کشور، اسناد شورای عالی انقلاب فرهنگی و در آخر نقشه جامع علمی کشور، موضوع اقتصاد هنر را در زمره اولویت‌های نخست علمی و فناوری کشور در بخش هنر قرار داده‌است.

حضور در عرصه جهانی اقتصاد فرهنگ و هنر افزون بر آثار اقتصادی، ثمرات اجتماعی و سیاسی نیز در پی دارد. حضور در متن تصمیم‌گیرهای سازمان‌های فرهنگی و هنری جهانی از جمله زمینه‌های این تأثیرگذاری‌ها است. متأسفانه فضای سیاست‌زده جهانی و متأثر از تصویرسازی رسانه‌های غربی، مانع از حضور متناسب با جایگاه و پیشینه فرهنگی و تمدنی ایران است. این فضا بگونه‌ای رقم خورده است که هم‌اکنون برخی کشورهای همسایه با سطحی نازل از تولیدات فرهنگی و هنری به جایگاهی بسیار بالاتر از ایران دست یافته‌اند.

در جهان شگفت‌انگیز کنونی رقابت با کشورهای دیگر نه تنها به قدرت نظامی و اقتصادی بلکه بیش از پیش به میزان نفوذ فرهنگی بستگی دارد. از آن‌جا که ارسال و انتشار پیام‌های هنری را می‌توان به نمودی از نفوذ دولت‌ها تعبیر کرد، این قدرت به شکل قدرتی متعالی بروز می‌یابد. دولت‌ها برای نمایش پنهان قدرت‌شان برای مردم خود و نیز مردم دیگر کشورها نیازمند بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و برتری‌های هنر ملی هستند. قدرت در زمان صلح، تنها با نمایش نمادهای قدرت است که آشکار می‌شود. این نمادهاست که دیگران را از قدرت کشور «فرا دست» یا «رقیب» آگاه می‌سازد و دست آخر احترام آن‌ها را نسبت به کشورهای قدرت‌مند برمی‌انگیزد.

از همین روی است که امریکایی‌ها در پایان جنگ جهانی دوم به برندسازی هنری^۱ روی آوردند؛ چرا که برندهای اروپایی هنر بیشتر صیغه‌ی ضد سرمایه‌داری داشت. دولت آمریکا به عنوان بزرگترین یارانه‌گذار تاریخ هنر، در دوره‌ی رکود بزرگ و پس از جنگ جهانی شناخته می‌شود. در دوره رکود بزرگ ۵۳ هزار نفر از

¹ Branding of art

هنرمندان را در برنامه‌ی ایالتی هنر^۱ گرد آورد و حمایت‌های مالی خود را به آنان اختصاص داد. سازمان اطلاعات آمریکا به شیوه‌ای غیرمستقیم از قدرتش برای تبلیغ هنر انتزاعی آمریکا به عنوان نماد آزادی این کشور استفاده کرد. سرژ گیلبو در کتاب «چگونه نیویورک ایده‌ی هنر مدرن را دزدید»، به این موضوع پرداخته است. (Serge Guilbaut, 1985)

پسا تحریم و مأموریت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

پس از توافق با کشورهای ۱+۵ و آغاز تأثیرگذاری شرایط پسابرجام بر روابط بین‌المللی، در انتظار گشایش در پیچه‌های مالی و اقتصادی جهان به روی ایران، برخی صاحب‌نظران حوزه فرهنگ و هنر و همچنین مشاوران وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی با سخن گفتن از توسعه صادرات غیرنفتی به چشم‌اندازی برای تحقق افزایش میزان سهم صنایع خلاق تا نیم درصد از کل صادرات صنایع خلاق جهان، نظر داشتند. در این گزارش وضعیت صادرات صنایع خلاق کشور در مقایسه با وضعیت جهانی این صنایع واکاوی شده و سپس چگونگی تدوین راهبردهای تحقق این آرمان از زوایای مختلف تحلیل و نقد شده است. فرازهای آمده در این نوشتار حاصل این واکاوی‌ها است.

تنگناهای برآورد افزایش میزان سهم صنایع خلاق ایران

- داده‌های آماری کاملی از میزان و چگونگی صادرات خدمات صنایع خلاق کشور وجود ندارد.^۲
- به همین دلیل و بناچار پس از بررسی تعرفه‌های موجود در تارنمای^۳ گمرک کشور و بر اساس مدل آنکتاد^۱ UNCTAD تعرفه‌های مرتبط با صنایع خلاق را استخراج و ارزش آن محاسبه شد.

^۱Federal Art Project

^۲ دلایل فقدان آمارهای معتبر:

- آمارهای موجود در مرکز آمار ایران، فعالیت‌هایی غیر از صنایع خلاق اعم از مشاغل مرتبط با بهداشت را نیز در برمی‌گیرد.
- بخشی از فعالیت‌های خلاق در کشور زیرزمینی هستند و به تبع هیچ آماری از این فعالیت‌ها در دست نیست.
- به واسطه‌ی خانگی بودن برخی مشاغل مانند کارگاه‌های تولیدی هنرنبیان؛ آماری از این نوع فعالیت‌ها نیز وجود ندارد.
- دستگاه‌های متولی فرهنگ مختلف هستند و دسته بندی‌های متفاوتی در آمار دارند و بخش‌های مشترک هم، تفاوت بسیار دارد.

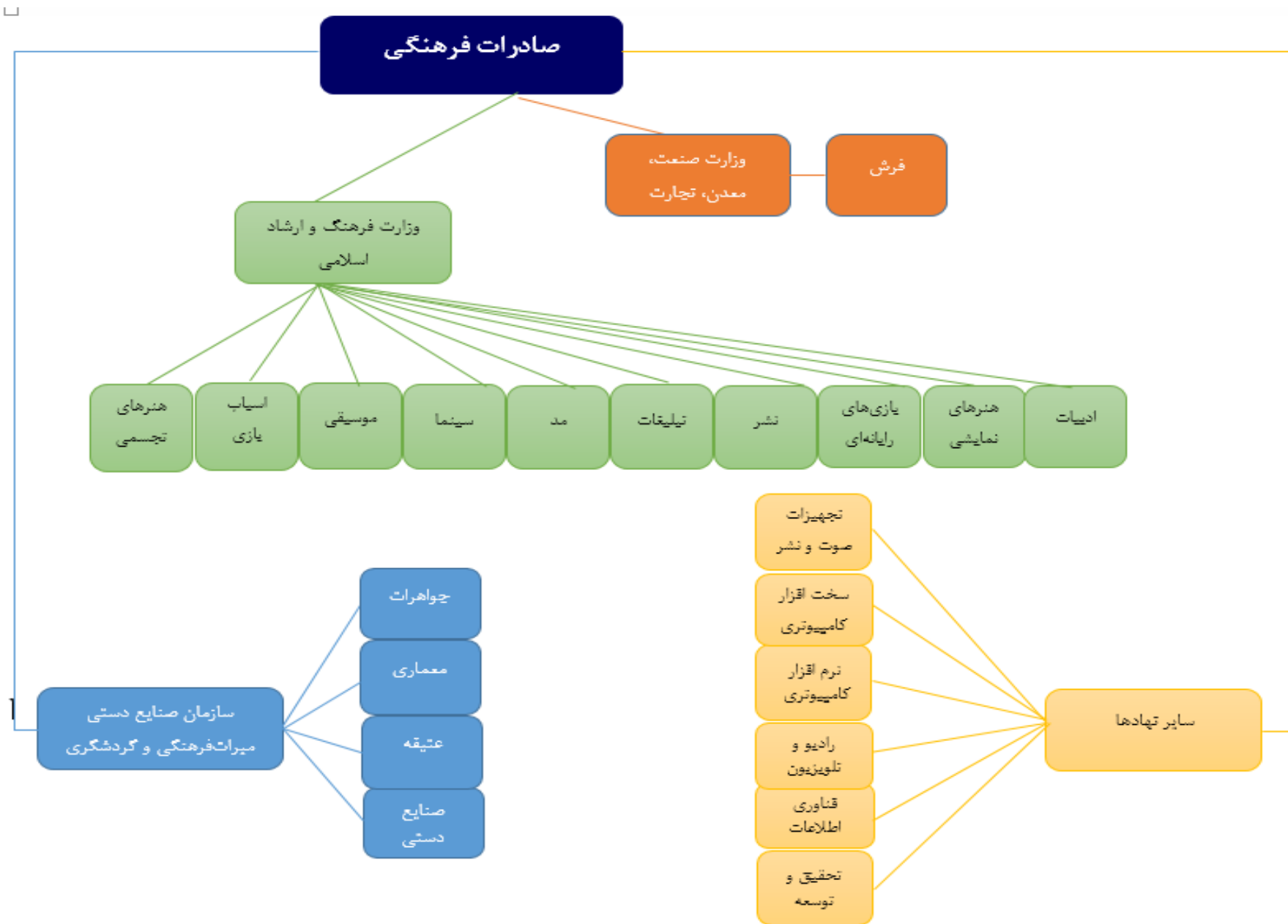
^۳ www.irica.gov.ir

- داده‌های مربوط به درآمد حاصل از صادرات صنایع فرهنگی و هنری (مانند فیلم‌های سینمایی؛ اجراهای صحنه‌ای تأثر؛ بازی‌های رایانه‌ای؛ عتیقه؛ اسباب بازی و ویدئو) در مستندات منتشر شده از سوی گمرگ کشور و وزارت ارشاد اسلامی ثبت نشده بود و پیگیری‌های انجام شده از وزارت امور خارجه نیز برای دستیابی به این آمار ثمری نداشت.

بازار جهانی صنایع خلاق

تقسیم‌بندی‌های موجود ادبیات نظری، «اقتصاد فرهنگ» را به سه بخش "هنر؛ میراث فرهنگی و صنایع خلاق" تقسیم می‌کند. هنر شامل هنرهای تجسمی؛ هنرهای نمایشی و ادبیات است؛ در بخش میراث سخن از موزه‌ها و بناهای میراثی است، و بخش صنایع خلاق - به عنوان مهم‌ترین رکن - نه تنها کالاها و خدمات فرهنگی بلکه رسانه‌های دیجیتال؛ سینما؛ صنعت موسیقی؛ گرافیک و تبلیغات؛ معماری؛ فیلم و ویدئو؛ عتیقه؛ نشر؛ صنایع دستی؛ مد، بازی‌های رایانه‌ای، و همچنین خدمات رایانه‌ای؛ اسباب‌بازی‌ها و کل حوزه تحقیق و توسعه (R&D)؛ فناوری اطلاعات؛ تجهیزات صدا؛ نرم افزار و سخت افزارهای سمعی و بصری؛ تجهیزات چاپ؛ طراحی داخلی و جواهرات را نیز در برمی‌گیرد. اقتصاد خلاق از یک سوی فعالیت‌ها و فرایندهای فرهنگی را در مرکز یک اقتصاد تازه جای می‌دهد و از دیگر سو باز نمود خلاقیت در حوزه‌هایی است که «فرهنگی» به شمار نمی‌آیند (UNDP/UNESCO 2013,22)

¹ در جهان نیز طبقه‌بندی‌های متفاوتی وجود دارد. مثل مدل آنکتاد UNCTAD، مدل بریتانیایی (وزارت فرهنگ، رسانه و ورزش DCMS) مدل امریکایی (Copyright base) که با مبنا قرار دادن هر یک مقدار عددی صادرات متفاوت می‌شود.

سهم ایران در بازار جهانی صنایع خلاق^۹

درآمدهای ناشی از صادرات کشور در سال ۱۳۹۳ مبلغ ۸۲/۷۸۸/۰۰۰/۰۰۰ دلار است که ۵۰/۵۶۰/۰۰۰/۰۰۰ دلار آن را صادرات غیرنفتی تشکیل می‌دهد.

ردیف	نوع صادرات	ارزش دلاری
۱	نفتی	۳۲/۲۲۸/۰۰۰/۰۰۰
۲	غیر نفتی	۵۰/۵۶۰/۰۰۰/۰۰۰
کل صادرات		۸۲/۷۸۸/۰۰۰/۰۰۰

جدول شماره ۱- ارزش کل صادرات کشور در سال ۱۳۹۳

(منبع: دیوان محاسبات ص ۹ و سالنامه تجارت خارجی گمرک سال ۱۳۹۳)

گمرک ج.ا. صادرات غیرنفتی را به پتروشیمی، میعانات گازی و سایر کالاها تقسیم‌بندی کرده است، پس صادرات صنایع خلاق زیر مجموعه‌ی صادرات سایر کالاها محسوب می‌شود. با مراجعه به تعرفه‌های گمرکی صادرات سایر کالاها و تفکیک اقلام مربوط به صنایع خلاق (ر.ک پیوست‌ها)، ارزش مالی کلیه‌ی اقلام مشمول صنایع خلاق را برآورد کردیم. ارزش صادرات کالایی صنایع خلاق در سال ۱۳۹۳ بالغ بر ۴۳۹،۱۰۰،۰۰۰ دلار بوده است. برای به دست آوردن ارزش دلاری سایر کالاها بدون احتساب صنایع خلاق، بایستی مبلغ صادرات کالای صنایع خلاق (۴۳۹/۱۰۰/۰۰۰) را از میزان صادرات سایر کالاها، کسر کنیم. (ر.ک جدول شماره ۵).

سازمان توسعه تجارت ایران ارزش صادرات خدمات فرهنگی، هنری را ۷/۵۰۰/۰۰۰ دلار اعلام کرده است. ازین رو مبلغ کل صادرات صنایع خلاق کشور در سال ۱۳۹۳ معادل ۴۴۶/۶۰۰/۰۰۰ دلار خواهد بود.

ردیف	نوع صادرات	ارزش دلاری	درصد
۱	کالاهای خلاق	۴۳۹/۱۰۰/۰۰۰	۹۸/۳
۲	خدمات خلاق	۷/۵۰۰/۰۰۰	۱/۷
۳	کل صادرات صنایع خلاق	۴۴۶/۶۰۰/۰۰۰	۱۰۰

جدول شماره ۲- ارزش صادرات صنایع خلاق در ایران در سال ۱۳۹۳

(سالنامه آمار تجارت خارجی کشور سال ۱۳۹۳ و گزارش سازمان توسعه تجارت ایران، ۱۳۹۳)

بنا به گزارش UNCTAD در پورتال unctadstat.unctad.org ارزش صادرات صنایع خلاق در جهان در سال ۲۰۱۱ معادل ۲/۶۲۵/۰۷۷/۰۰۰/۰۰۰ دلار بوده است. درین میان ارزش خدمات خلاق

۹ آمار و اطلاعات این گزارش از پورتال گمرک جمهوری اسلامی ایران استخراج و پردازش شده است.

شماره ۳ مقادیر تفکیکی آن را نشان می‌دهد. ۱/۲۹۳/۰۳۹/۰۰۰/۰۰۰ دلار و ارزش کالاهای خلاق معادل ۱/۳۳۲/۰۳۸/۰۰۰/۰۰۰ دلار بوده است. جدول

ردیف	نوع صادرات	زیر مجموعه	ارزش دلاری	مجموع
۱	کالا	کالاهای خلاق	۴۸۹/۸۱۴/۰۰۰/۰۰۰	۱/۳۳۲/۰۳۸/۰۰۰/۰۰۰
		کالاهای صنایع مرتبط	۸۴۲/۲۲۴/۰۰۰/۰۰۰	
۲	خدمات	خدمات خلاق	۲۸۷/۰۱۸/۰۰۰/۰۰۰	۱/۲۹۳/۰۳۹/۰۰۰/۰۰۰
		خدمات مرتبط (نرم‌افزار و اطلاعات)	۴۶۲/۶۷۲/۰۰۰/۰۰۰	
		خدمات مرتبط (کپی رایت)	۵۴۳/۳۴۹/۰۰۰/۰۰۰	
۳		کل صادرات صنایع خلاق	۲/۶۲۵/۰۷۷/۰۰۰/۰۰۰	

جدول شماره ۳- ارزش صادرات صنایع خلاق در جهان در سال ۲۰۱۱
unctadstat.unctad.org

صادرات کشور در مقایسه با کل صادرات صنایع خلاق جهان در همان سال، رقم ۰/۰۱۷ هفده هزارم درصد است.

ردیف	مورد	ارزش صادرات جهان (دلار)	ارزش صادرات ایران (دلار)	نسبت
۱	صادرات صنایع خلاق	۲/۶۲۵/۰۷۷/۰۰۰/۰۰۰	۴۴۶/۶۰۰/۰۰۰	۰/۰۱۷٪

جدول شماره ۴- نسبت ارزش صنایع خلاق کشور به کل جهان

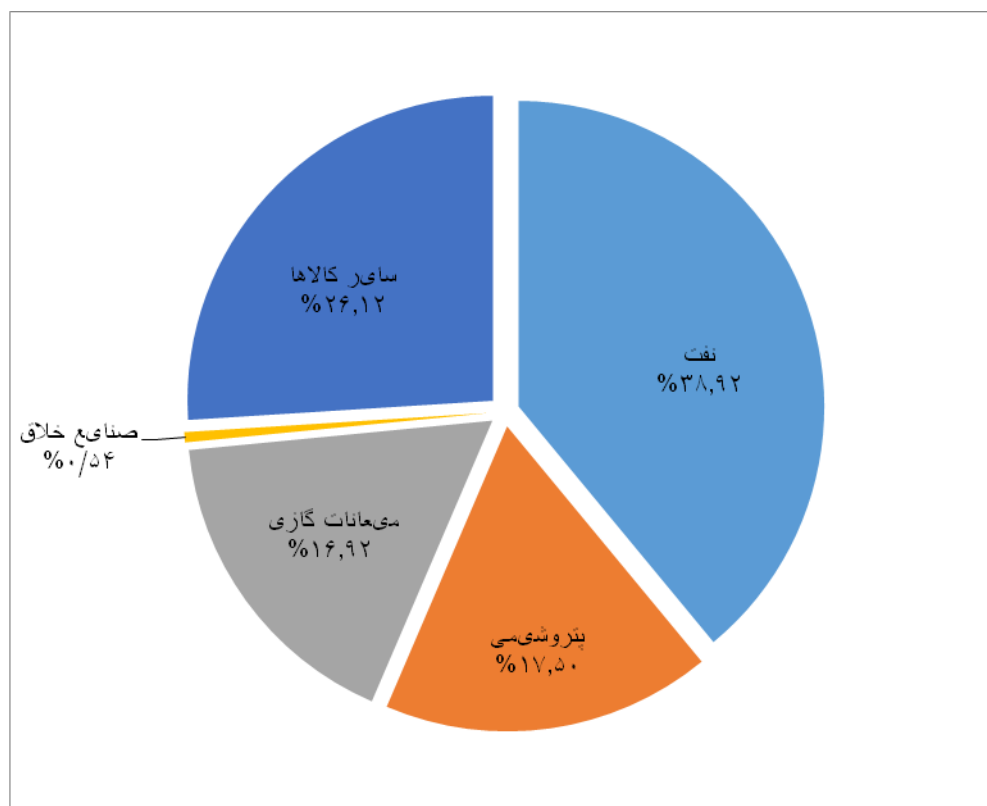
برای تحلیل دقیق وضعیت، نیاز است تا سهم درآمد صنایع خلاق نسبت به درآمد حاصل از کل صادرات کشور در همان سال نیز برآورد شود.

بر اساس گزارش دیوان محاسبات کشور در «خلاصه گزارش تفریغ بودجه سال ۹۳»، درآمد حاصل از صادرات نفت در سال ۱۳۹۳ معادل ۳۲/۲۲۸/۰۰۰/۰۰۰ دلار بوده است. گمرک ج.ا.ا در سالنامه آمار تجارت خارجی کشور (سال ۱۳۹۳)، درآمد حاصل از صادرات میعانات گازی را معادل ۱۴/۰۰۵/۰۰۰/۰۰۰ دلار و درآمد حاصل از صادرات محصولات پتروشیمی را معادل ۱۴/۴۸۸/۰۰۰/۰۰۰ دلار گزارش کرده است. در این سالنامه همچنین میزان درآمد حاصل از صادرات سایر کالاها ۲۲/۰۶۷/۰۰۰/۰۰۰ ثبت شده است.

ردیف	نوع صادرات	ارزش دلاری	سهم
۱	نفتی	۳۲/۲۲۸/۰۰۰/۰۰۰	٪۳۸,۹۳
۲	غیرنفتی	پتروشیمی	٪۱۷,۵۰
۳		میعانات گازی	٪۱۶,۹۲
۴		صنایع خلاق	٪۰,۵۳
۵		سایر کالاها	٪۲۶,۱۲
		درآمدهای ناشی از صادرات کلیه اقلام	۸۲/۷۸۸/۰۰۰/۰۰۰

جدول شماره ۵- درآمد حاصل از صادرات کالا در کشور در سال ۱۳۹۳
(گزارش تفریغ بودجه دیوان محاسبات و سالنامه آمار تجارت خارجی کشور سال ۱۳۹۳)

در نمودار زیر نسبت کل صادرات صنایع خلاق (کالا و خدمات یا رقم ۴۴۶/۶۰۰/۰۰۰)، نشان داده شده است.

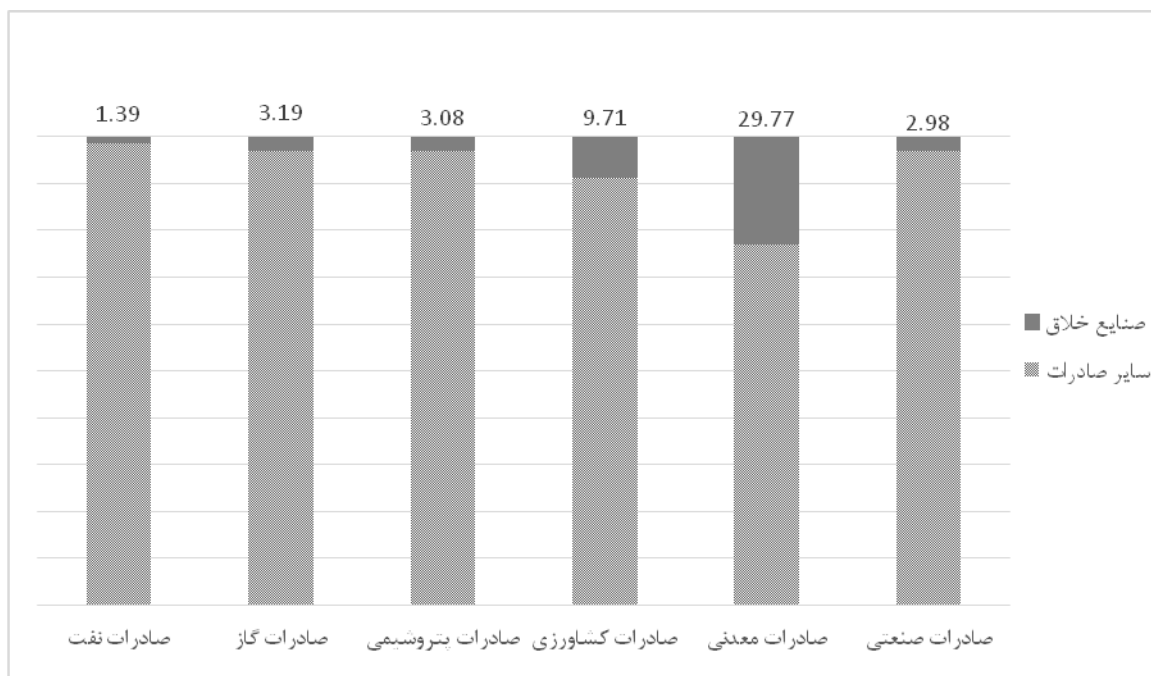
نمودار شماره ۱- سهم درآمدهای ناشی از صادرات در سال ۱۳۹۳

جدول زیر درآمد ناشی از صادرات صنایع خلاق را نسبت به درآمد حاصل از صادرات موارد دیگر نشان می‌دهد.

ردیف	نوع صادرات	ارزش دلاری	نسبت(درصد)
۱	نفت	۳۲/۲۲۸/۰۰۰/۰۰۰	۱,۳۹
۲	میعانات گازی	۱۴/۰۰۵/۰۰۰/۰۰۰	۳,۱۹
۳	پتروشیمی	۱۴/۴۸۸/۰۰۰/۰۰۰	۳,۰۸
۴	کشاورزی	۴/۶۰۰/۰۰۰/۰۰۰	۹,۷۱
۵	معدنی	۱/۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰	۲۹,۷۷
۶	صنعتی	۱۵/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰	۲,۹۸

جدول شماره ۶- نسبت درآمد صادرات صنایع خلاق به درآمد حاصل از صادرات موارد دیگر در سال ۱۳۹۳
(مستخرج از داده‌های برنامه راهبردی وزارت صنعت، معدن، تجارت؛ ۱۳۹۴، ص ۴۵)

در نمودار زیر این نسبت‌ها نشان داده شده است

نمودار شماره ۲- نسبت درآمد صادرات صنایع خلاق به درآمد حاصل از صادرات موارد دیگر در سال ۱۳۹۳

سهم صادرات کالاها و خدمات فرهنگی از صنایع خلاق کشور

کشور ایران به ۱۴۵ کشور دنیا کالا و خدمات صادر می‌کند و از این میان ۹۰ کشور خریدار صنایع خلاق ایران هستند. در جدول زیر به تفکیک سه دسته کشور آن‌ها را از هم جدا کردیم.

ردیف	کشورها	تعداد کشور	ارزش دلاری	درصد سهم
۱	کشورهای حوزه‌ی چشم‌انداز	۲۳	260,172,195	۵۹,۲۵
۲	کشورهای اتحادیه اروپا	۲۸	111,970,128	۲۵,۵۰
۳	سایر کشورها	۳۹	66,957,677	۱۵,۲۵
	جمع	۹۰	439,100,000	۱۰۰

جدول شماره ۷- کشورهای مقصد صادرات صنایع خلاق

با استناد به تعرفه‌های موجود در گمرک کشور (۶۹ تعرفه در دسترس)، کالاهای فرهنگی ۹۸٪ و خدمات فرهنگی (برگزاری نمایشگاه‌های هنری؛ نمایش فیلم و...) تنها ۲٪ از کل صادرات صنایع خلاق را تشکیل می‌دهند (جدول شماره ۳). پنج عنوان تعرفه‌ی کالاهای عمده‌ی صادراتی در زمره «کفپوش و زیرانداز» و «جواهرات» ۸۸/۴٪ از کل صادرات صنایع خلاق را در برمی‌گیرد و ۶۴ تعرفه باقیمانده تنها ۱۱/۶٪ صادرات را به خودشان اختصاص داده‌اند (جدول شماره ۸).

ردیف	شرح	ارزش دلاری	درصد
۱	سایر کف پوش‌ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	213,850,980	۴۸/۷
۲	فرش و سایر کفپوش‌های نسجی؛ دیگر مواد نسجی؛ گره باف	115,130,204	۲۶/۲
۳	زیورآلات یا جواهرآلات و اجزاء آنها از فلزات گرانبها (غیرازنقره)	23,976,952	۵/۵
۴	سایر فرش‌ها و کفپوش‌ها از مواد نسجی حتی آماده مصرف به جز جاجیم	19,801,811	۴/۵
۵	سوماک (غیرازسوزنی) کارامانی؛ فرش‌ها (دستباف غیر مذکور در جای دیگر)	15,238,443	۳/۵
	جمع	387,998,390	۸۸/۴

جدول شماره ۸- ارزش دلاری صادرات صنایع خلاق - مرتب شده بر اساس بالاترین ارزش

(سالنامه آمار تجارت خارجی کشور سال ۱۳۹۳)

مقاصد صادراتی

۱۰ کشوری که مقصد بالاترین میزان صادرات صنایع خلاق ایران بوده‌اند، به ترتیب اولویت در جدول زیر آمده است. این کشورها مقصد ۷۶٪ از کل صادرات صنایع خلاق ایران هستند اقلام صادراتی به این کشورها را در جدول شماره ۸ دیدیم.

ردیف	نام کشور	ارزش دلاری	سهم از کل صادرات صنایع خلاق (درصد)
1	امارات متحده عربی	107,776,190	24/3
2	آلمان	64,521,887	14/7
3	عراق	33,716,944	7/6
4	پاکستان	33,113,979	7/5
5	ژاپن	24,801,711	5/6
6	لبنان	23,271,566	5/3
7	قطر	19,152,106	4/4
8	افغانستان	10,776,576	2/4
9	انگلستان	9,854,380	2/2
10	سوئیس	8,711,149	2
	جمع	335,697,488	76

جدول شماره ۹- ده کشور عمده واردکننده صنایع خلاق از ایران - سال ۱۳۹۳

- کشورهای حوزه‌ی سند چشم‌انداز

صادرات صنایع خلاق به کشورهای حوزه سند چشم‌انداز ارزشی معادل ۲۶۰/۱۷۲/۱۹۵ دلار دارد و حدود ۶۰٪ کل صادرات صنایع خلاق را تشکیل می‌دهد. جدول زیر نشانگر پنج کشور اول و مقصد ۴۹٪ کل صادرات صنایع خلاق ایران است.

ردیف	نام کشور	ارزش دلاری	سهم از صادرات صنایع خلاق (درصد)
۱	امارات متحده عربی	107,776,190	24/3
2	عراق	33,716,944	7/6
3	پاکستان	33,113,979	۵7
4	لبنان	23,271,566	۳5
5	قطر	19,152,106	۴۴
	جمع		49/1

جدول شماره ۱۰- میزان صادرات صنایع خلاق به کشورهای حوزه سند چشم‌انداز - سال ۱۳۹۳

– اتحادیه اروپا

۲۸ کشور اروپایی مقصد صادرات صنایع خلاق ما هستند و مجموعاً ۲۷ درصد از صادرات صنایع خلاق ما به این کشورهاست. سهم پنج کشور عمده وارد کننده ۲۱/۳۴ درصد است. آلمان و انگلستان دو مقصد اول این صادرات هستند. آلمان با ۱۴/۷ درصد بزرگترین واردکننده صنایع خلاق ایران در میان اعضای اتحادیه اروپاست.

ردیف	نام کشور	ارزش دلاری	سهم از صادرات صنایع خلاق (درصد)
1	آلمان	۶۴/۵۲۱/۸۸۷	14/7
2	انگلستان	۹/۸۵۴/۳۸۰	2/3
3	سوئیس	۸/۷۱۱/۱۴۹	2
4	سوئد	۸/۶۲۱/۴۵۲	2
5	دانمارک	۷/۹۹۳/۹۴۲	1/8
۶	ایتالیا	۷/۲۹۸/۵۱۷	1/7
۷	فرانسه	۶/۳۲۰/۱۱۵	۱/۴
جمع			26

جدول شماره ۱۱- آمار صادرات صنایع خلاق به کشورهای حوزه اتحادیه اروپا (منتخب) - سال ۱۳۹۳

– دیگر کشورهای جهان

دیگر کشورهای جهان، خارج از حوزه سند چشم‌انداز و اتحادیه اروپا، مقصد صادراتی بیش از ۱۵٪ صنایع خلاق ایران هستند. پنج کشوری که در جدول زیر آمده‌اند، تقریباً یک‌سوم این ۱۵٪ را نمایندگی می‌کنند

ردیف	نام کشور	ارزش دلاری	سهم از کل صادرات صنایع خلاق (درصد)
۱	چین	8,517,241	2
۲	افریقای جنوبی	6,636,109	1/5
۳	استرالیا	6,305,856	1/4
۴	برزیل	2,622,809	0/6
۵	مالزی	1,924,037	0/4
جمع			5/5

جدول شماره ۱۲- آمار صادرات صنایع خلاق به دیگر کشورها در سال ۱۳۹۳

جمع‌بندی سهم ایران از بازار جهانی

بانک مرکزی ایران بودجه کل کشور در سال ۹۳ را برابر با ۲۴۱/۹۲۶/۰۴۰/۰۰۰ دلار اعلام کرد. در یک مقایسه کلی، نیم درصد صادرات جهانی صنایع خلاق (یا ۹۵/۵۷۹/۵۷۵/۰۰۰ دلار) برابر با ۰/۴۰٪ کل بودجه‌ی کشور در سال ۹۳ و ۱/۹ برابر کل صادرات غیرنفتی ایران، در همان سال است. دستیابی به نیم درصد از سهم صنایع خلاق جهان در مقایسه با وضعیت کنونی آن یعنی میزان تقریبی ۰/۱۷٪ در چشم‌اندازی آرمانی است.

برای تحقق چنین آرمانی بایستی درآمد ناشی از صنایع خلاق کشور تقریباً ۳۰ برابر شود.

این مهم نیز مشروط بر آن است که درآمد جهان از صادرات صنایع خلاق طی مدت مورد نظر ثابت بماند. در حالی که به این برآورد نظر داریم که بر اساس گزارش آنتکاد، متوسط نرخ رشد صادرات صنایع خلاق در جهان در بازه‌ی ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۲ معادل ۵/۳٪ بوده است. با فرض تحقق گشایش‌های سیاسی، مالی و اقتصادی اگر در هر سال درآمد ناشی از صنایع خلاق کشور ۱,۵ برابر شود، آن‌گاه ۲۰ سال طول خواهد کشید تا سهم نیم درصدی ایران از صادرات صنایع خلاق جهانی محقق شود.

فضای فرهنگ و هنر در وضعیت پسابرجام

زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، حقوقی، مسائل جغرافیایی، رویکرد دولتی، گروه‌های فشار و نیز گروه‌های تخصصی پیرامونی در شکل‌گیری کسب‌وکارهای هنری و ثبات محیطی آن بسیار تأثیر گذارند. از اینرو برداشتن گام‌هایی دقیق در میانه چالش‌ها و فرادست آمدن فرصت‌هایی چند در پسابرجام، نیازمند تجدید ساختار، به کارگیری سرمایه‌های بالنده و خلاق انسانی و برنامه ریزی دقیق است.

۱/۲ درصد از جمعیت دنیا در ایران سکونت دارد و سهم این جمعیت از اقتصاد جهان تنها ۰/۵ درصد است. آیا می‌توان با طرح راهبردهایی اساسی به افزایش این سهم و آنگاه دستیابی به سهم اقتصاد فرهنگ به میزان‌هایی تقریبی ۰/۵٪ از سهم اقتصاد خلاق جهان چشم داشت؟

برای رسیدن به این احتمال بایستی روندهای محیط راهبردی حوزه فرهنگ و هنر را مورد ارزیابی قرار داد و این خود نیازمند طرح پرسش‌هایی اساسی‌تر و پاسخگویی و شرح آنهاست. پرسش‌هایی از این دست:

- در شرایط پساتحریم چه دیگرگونی‌هایی رخ خواهد داد تا بواسطه آنها فرصت‌های اقتصادی در حوزه فرهنگ و هنر پدید آید؟

- با طرح کدامین راهبرد می‌توان از ابعاد اقتصادی فرهنگ و هنر و امکان تسهیم آن در رشد تولید ناخالص داخلی دفاع کرد؟

- در شرایط کنونی که بازسازی وجهه جهانی ایران، ایجاد جذابیت برای سرمایه‌گذاری خارجی، بدست آوردن فرصت‌های ورود به بازارهای جهانی و منطقه‌ای و رشد صنایع خلاق بسیار مهم است، در افتادن به کدامین مسیر در کوتاهترین زمان ممکن، انگیزه‌های ورود سرمایه و نیز ایجاد درآمد در حوزه اقتصاد فرهنگ و هنر را ممکن خواهد کرد؟

در حالی سخن از افزایش سهم اقتصاد فرهنگ می‌گوییم که ناظران و تحلیل‌گران معتقدند، عمده تلاش‌های توافق برجام بر رفع تهدیدهای امنیتی متمرکز شده بود و نباید انتظار داشت سایه تحریم‌ها از اقتصاد ایران در کوتاه مدت برچیده شود و تاثیرات فرهنگی برجام از همین روی نیز ثانویه است. گره‌های اقتصادی و مالی بسیاری نیز همچنان ناگشوده مانده است و ساختارهای مالی و بانکی به دلیل خسارات ناشی از تحریم، توان همپایی با نظام بانکی جهانی را ندارند و سرمایه‌گذاران خارجی نیز از حضور در عرصه اقتصاد ایران به بهانه‌ها و واژه‌های گوناگون سرباز زده‌اند.

در چنین وضعیتی بازیگران منطقه‌ای قدرتمندی نیز در فضای کسب و کار فرهنگ و هنر پیشتازی می‌کنند که سال‌هاست زیرساخت‌های مالی، بانکی و ارتباطات تجاری پایدار و مناسبی را در این زمینه فراهم آورده‌اند و این پیشتازی تهدیدی بزرگ است که تغییر رویکردها و فراهم آوردن الزام‌ها و زیرساخت‌ها را با شتابی روزافزون ضروری می‌سازد.

واکنش تطبیقی بخش فرهنگ نسبت به محیط جهانی در پسابرجام باید گونه‌ای باشد که ظرفیت‌ها و توانمندی‌های موجود فرهنگ و هنر ایرانی، برتری‌های نسبی این بخش را در کوتاه مدت آشکار کند. ورود فرهنگ و هنر به عرصه اقتصاد با ماهیتی پیچیده و چند وجهی-برای دریافت سهمی مشخص و انتظار رشدی مناسب در بازه زمانی تعریف شده‌ای چون چشم‌انداز ملی- بحث درباره موضوعاتی متعارف در محیط راهبردی صنعت را ضروری می‌سازد. موضوعاتی که بر فعالیت‌های اقتصادی و اهرم‌های راهبردی بخش برای رسیدن به برتری در این محیط اثرگذار هستند. تعیین مرزها و ابعاد داخلی و خارجی اقدام اقتصادی در حوزه فرهنگ و هنر بسیار مهم و ناظر به دیگر حوزه‌های سیاسی و اجتماعی و اقتصادی است.

تحلیل آثار سیاسی تحولات اخیر و پی‌جویی نشانه‌ها و شاخص‌های روندهای در حال شکل‌گیری از آنرو سودمند است که دستگاه‌ها و نهادهای دولتی و مردمی را برای رویارویی با نیازها و فرصت‌های پیش‌روی آماده می‌سازد. تعیین زمینه‌های کلیدی پسابرجام در حوزه اقتصاد فرهنگ و هنر، سمت و سوی پیش‌برنده‌های توسعه را بر پایه نیازها معین می‌کند.

امکان تأثیر بر تحولات آینده بویژه در فضای ملت‌هت پساتوافق بسیار محدود است اما می‌توان این دگرگونی‌ها را ردگیری کرد و برای ترسیم چشم‌اندازی مناسب در زمانی تأثیرگذار با نظر به وضعیت‌های ممکن درآینده، از وضعیت کنونی اقتصاد فرهنگ و هنر سخن گفت. بایستی رخدادهای خارج از حوزه اثرگذاری - چون روند شتابان نوآوری و یا عبور کشورهای کمتر توسعه یافته از ایران - را تعیین کرد و وضعیت پیشین را نیز برای برطرف ساختن اثرات ناگوار آن به بوته نقد و کاوش سپرد.

در صورتی که تمرکز اصلی در دوران پساتوافق بر جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی، برون‌گرایی اقتصادی و ورود به بازارهای جهانی و منطقه‌ای باشد، بایستی به فرصت‌های برآمده از این توافق و میزان سهم فرهنگ و هنر در این میان، معیارهای سنجش و فزونی این سهم و توانمندی‌های این عرصه فرابخشی برای حذف تهدیدها و زایل کردن کاستیها و ناتوانی پرداخت. با سپری شدن مراحل پیش‌گفته و دانایی‌های حاصل از آن است که امکان برنامه‌ریزی در حوزه‌های اثرگذار اقتصاد هنر فراهم خواهد شد. رویکرد آینده‌نگرانه به اقتصاد خلاق به عنوان تأمین‌کننده بخشی از تولیدات و صادرات غیرنفتی، افق‌هایی نوین و دیگرگون پیش‌روی برنامه‌ریزان امور فرهنگی گشوده است که تهدیدها و فرصت‌هایی فراتر از یک نسل را نیز به تماشا می‌آورد.

انتظار می‌رود فرصت پسابرجام با گشایش‌های مالی و اقتصادی در فضای کسب و کار و شکل‌گیری شرایطی بسیار متفاوت از وضع موجود، تصویری قابل قبول، منطقی و تا حدودی آرمان‌خواهانه را به دست دهد. این تصویر که همواره در فضای جریان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و متأثر از ویژگی‌های اقتصادی و فناوری جامعه جهانی است، می‌تواند منجر به تحولات ساختاری و برانگیزاننده و امیدبخش شود.

برای گریز از گزینش‌های نادرست در جهان امروز که مرزهایی بس رویایی در علوم و فناوری را درنوردیده است، بر امکانات و استعدادهای نهفته و آشکار فرهنگ و هنر باید تمرکز کرد و از این مسیر اقتدار فرهنگی ملتی برآمده از تاریخ و میراثی هزاران ساله را حوزه‌های منطقه‌ای و جهانی امکان‌پذیر ساخت و پذیرفت که جهان امروز جهان وابستگی‌های متقابل و راهبردهای بشدت اندیشیده است.

اگر که در عرصه اقتصاد ملی از نرخ رشد پایین نوآوری و تولید کم عمق و وابسته و غیر رقابتی رنج می‌بریم؛ اما صنایع فرهنگی و هنری در صورت حمایت با تقسیمی عادلانه، دارای قابلیت‌هایی به مراتب بالا و قابل اعتماد برای همپایی با نوآوری‌های جهانی است.

توسعه و رشد اقتصاد هنر در گرو تعامل موثر با اقتصاد فرهنگ و هنر در سطح جهان و منطقه است و این رویداد ممکن نیست مگر با پذیرش سیاسی در جامعه جهانی. ساز و کار بازارهای جهانی و منطقه‌ای، وابستگی عمیقی به ترتیبات سیاسی و امنیتی دارند.

ظرفیت‌های درونی صنایع فرهنگی و هنری از قدرت بالایی برای رشد و حفظ تعادل در بازار برخوردارند و تاب‌آوری‌شان در برابر تهدیدهای اقتصادی محیط بیرونی مناسب‌تر است، از اینرو شرایط پسابرجام، فرصت‌هایی برای برچیدن فاصله میان تولیدکنندگان خدمات و محصولات فرهنگی و هنری - به عنوان عرضه کنندگان کالای عمومی - و عرضه‌کنندگان کالای خصوصی که با ساز و کار بازار همخوان هستند را به دست می‌دهد.

امید می‌رود ظرفیت‌های اساسی فرهنگی و هنری ایران بویژه در حوزه اندیشه‌پردازی، تصمیم‌گیران را بر آن دارد تا با تکیه بر سرمایه فربه انسانی متخصص، زیرساخت‌های دموکراتیک، نهادی و حقوقی لازم برای بهره‌برداری از صنایع خلاق نوین را در بزرگترین گستره جغرافیایی پیوستگی اسلامی و سرزمین‌های ایران کهن و فرهنگ پارسی فراهم آورند و توان نقش‌آفرینی فرهنگی در بازارهای منطقه‌ای و جهانی را فزونی بخشند.

ایران با پیشینه تاریخی سرشار و قرار داشتن در زمره ۱۰ کشور برخوردار از میراث فرهنگی غنی در جهان، ثبت ۱۰۰ هزار اثر تاریخی و یک میلیون اثر شبه تاریخی و جلوه‌های ویژه فرهنگی و هنری در عرصه اقتصاد جهانی فرهنگ و هنر جایگاه مناسب و سزاواری ندارد.

با اعلام سیاست‌های کلان کشور مبنی بر توسعه صادرات غیر نفتی و ویژگی ممتاز جغرافیایی اقتصادی ایران، گسترش تجارت در ابعاد وسیع صنایع خلاق می‌تواند زمینه‌ساز پیوند ایران با این عرصه اقتصاد جهانی و نفوذ در شبکه‌های ارزش منطقه‌ای و بین‌المللی و نیز عضویت در سازمان تجارت جهانی باشد. بدینگونه در بلند مدت می‌توان از میزان وابستگی ساختار اقتصادی به تولید و صادرات نفتی کاست. تنها هنگامی می‌توان از احراز جایگاهی مطمئن در نظام جدید تقسیم کار بین‌المللی سخن گفت که تحولات ساختاری تولید و تجارت در ابعاد فرهنگی را نیز تسهیل کرد. این امر از الزام‌ها و قانونمندی‌های مهم در نظم جدید اقتصاد جهانی است.

زمان نظاره بر خروج کشورهای توسعه‌نیافته نازلتر از ایران از جرگه توسعه‌نیافتگی و پیوستن‌شان به گروه‌های پیشرفته صنعتی - برزیل، مکزیک، ترکیه، مالزی و ... - سرآمده است. صنایع خلاق امکان هم‌پیوندی فعال با

اقتصاد جهانی و دسترسی به بازارهای گسترده و بهره‌گیری از فرصت‌های جدید خلق ارزش و برون رفت از چرخه صادرات تک محصولی را فراهم خواهد آورد.

صنایع فرهنگی، هنری و رسانه‌ای نیز چون دیگر صنعت‌ها برای ورود به بازار ناچار از بکارگیری دانش و خلاقیت در رویارویی با چالش‌های برآمده از دگرگونی‌های فناورانه، پویا و انعطاف‌پذیر و چابک است تا بتواند به اهداف تجاری مناسبی با در نظر گرفتن مخاطبان منطقه‌ای و جهانی دست یابد.

اقتصاد مخاطب - فرهنگ و هنر - بر ابعاد اقتصادی و مفاهیم رفتار مخاطب و در نظر گرفتن مخاطب به عنوان یک بازار متمرکز می‌شود. ورود به بازار صنایع خلاق و حضور موثر در این بخش صنعت و سطح بازار نیازمند پرداختن دقیق به شرایط و ساختارهای صنایع خلاق و بازارهای هنری است.

از دیگر سو تحقق راهبرد ارتقاء سهم بخش فرهنگ از اقتصاد ملی خود نیازمند تمرکز بر توسعه و رشد منابع، بویژه منابع مالی برای شناسایی و تامین مخاطبان جهانی با توجه به رفتار دیگر بنگاه‌های اقتصادی و حفظ آنها در حوزه‌های فراملی است. بر این مبنا ساختار صنایع فرهنگی و هنری، بویژه در شرایط پسانتحریم را بایستی با رویکرد اقتصاد سیاسی تحلیل و سیاستگذاری و قوانین و مقررات را در این حوزه با نگاهی ویژه به مؤلفه‌های تعیین کننده اقتصادی و ساختارهای مالکیت و ائتلاف‌های سیاسی بررسی کرد. در دنیای کنونی روابط اجتماعی مبتنی بر قدرت است که تولید، توزیع و مصرف منابع را شکل می‌دهد از اینرو تبیین ساختار قدرت سازمان‌ها و دستگاه‌های فرهنگی و نیز فضای سیاسی حاکم بر جامعه در بالیدن و یا تحلیل رفتن نیروهای اقتصاد فرهنگ و هنر اهمیتی دو چندان می‌یابد.

تحلیل روح حاکم بر قوانین و نیز سیاستگذاری‌ها برای در شمار آوردن سهم اقتصادی فرهنگ و هنر و نیز تغییرات در رویکردهای حاکم بر سیاست‌های عمومی که گاه دشوار بتوانند فعالیت‌های فرهنگی و هنری را چونان کسب و کار در نظر آورند، در این میان از اهمیت بسزایی برخوردار است.

رشد اقتصاد فرهنگ و هنر برای آغاز فرآیندها و فعالیت‌های اصلی ایجاد کسب و کارهای جدید و نیز مزیت رقابتی، افزون بر هم‌وردی نفسگیر با رقبای قدرتمند در محیطی سیال و متغیر، نیازمند نگاهی تازه و تابع تغییر رویکرد نیروها و قدرت‌های موثر داخلی است. تلاش برای گنجاندن خدمات و محصولات فرهنگی و هنری در زمره دیگر صنایع، بسیار پیچیده و مشکل و وابسته به تغییرات ساختاری و بنیادی در حوزه برنامه‌ریزی و سیاستگذاری‌های کلان است.

برای بحث پیرامون ورود فرهنگ و هنر به بازار، افزون بر روندهای محیط راهبردی، بایستی بخش‌های متفاوت این صنعت و دیگر صنایع نوظهور، الگوهای کسب و کار، زنجیره ارزش، بازیگران کلیدی و... در نظر آورده شوند؛

چرا که انطباق با دگرگونی‌های درونی و بیرونی در دنیای پر شتاب کنونی دغدغه اصلی کسب و کارهای مرتبط با فرهنگ و هنر خواهد بود.

تدوین راهبردهای مناسب برای دستیابی به رشد و افزایش سهم اقتصاد فرهنگ به منزله ایجاد کنش یا تغییر در این صنعت نوپای خلاق، در موقعیت کنونی - پسابرجام - بایستی متناسب با رویکرد موجود و شرایط این صنعت در سطوح جهانی و بویژه منطقه آسیای جنوب غربی باشد. هم اکنون صنعت فرهنگ و هنر دارای زنجیره ارزش پیچیده‌ای است در حالی که پیش از ظهور اینترنت و پیامدهای دیجیتالی شدن این زنجیره نسبتاً ساده بود.

توسعه تجارت‌های فرهنگی؛ هنری؛ رسانه‌ای و الکترونیکی، بر پهنای باند اینترنتی با سرمایه‌گذاری‌های رقابتی منطقه‌ای از عمده چالش‌های پیش روی برای گسترش کسب و کارهای خلاق مبتنی بر ساختارهای جدید است. ظهور الگوهای کسب و کار آنلاین با نام‌های قدرتمند و قابلیت بهره‌گیری از بازارهای مختلف ملی و امکان اتصالشان به چرخه‌های فراملیتی، بازاندیشی درباره فعالیت‌ها و منابع ارزشی را لازمه ورود به این عرصه ساخته است. اشتیاق ورود به بازارهای صنایع خلاق نبایستی موجب غفلت از اهمیت شبکه‌های کسب و کار متغیر بین بخشی و زنجیره‌های ارزش غیر خطی این صنایع شود. در مسیر پیش رو نهادهای مدنی فرهنگ و هنر تاب مقابله با رویکردهای انعطاف‌ناپذیر فرادست را ندارند و از اینروست که با مهاجرت و یا انفعال سرمایه‌های انسانی هنر و از دست دادن فرصت‌ها روبرویم. اکنون هنرمندان و خلاقان فرهنگی و هنری براحتی از راه اینترنت کشف می‌شوند و به زنجیره ارزش بازارهای جهانی و منطقه‌ای می‌پیوندند.

سخن گفتن از چشم‌انداز مطلوب ورود به بازار اقتصاد جهانی فرهنگ و هنر نباید مانع آن شود که از بن‌بست‌های داخلی و چالش‌های محیطی در اینباره چشم پوشید. حمایت از تولید خلاق برای پیوند با بازارهای جهانی نیازمند بررسی رفتاری‌های درونی از جمله پرداختن به فرایندهای سازمانی در عرصه فرهنگ و هنر است که اعمال و هنجارهای توسعه‌ای را در سطح جامعه رقم می‌زنند.

در حالی که اقتصاد خلاق ایران با دشواری‌های بسیار برای دستیابی به ابزاری کامل برای حضور در اقتصاد جهانی و منطقه‌ای روبروست، سازمان‌های موازی قدرتمند و پرشماری با استقلال و اولویت در سیاست‌گذاری، مناسبات خارجی حوزه فرهنگ را رقم می‌زنند و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به عنوان متولی دولتی امور فرهنگی، اثری به مراتب کم‌رنگ‌تر از آنها دارد. وجود سازمان‌ها و مراکز تصمیم‌گیر متعدد، تداخل مراجع و کاهش کیفی برنامه‌ها را در پی دارد.

هم‌افزایی ناچیز نهادها و سازمان‌های موثر و نبود ساز و کارهای مشخص تعامل‌شان با دولت از مشکلات عمده برای برنامه‌ریزی اقتصاد خلاق با رویکرد برونگرایی در دوران پسانحریم است. طراحی مناسب سامانه‌های

فرهنگی دولتی و حاکمیتی باید آنها را از هرگونه نقص و دوگانگی در تعامل و ارتباط با محیط داخلی و پیرامونی مبرا سازد و توانمندی‌هایشان را برای حل مسائل پیچیده روز افزایش دهد. تنظیم کارآمد نظام‌های فرهنگی آنها را قادر خواهد ساخت تا هم‌پیوندی صنایع خلاق با بازار و جامعه مدنی را تسهیل کنند و نقش خلاق و تصمیم ساز بخش خصوصی را با تنظیم کارآمد ساختارها و خدمات و قوانین در نظر آورند و سهمش را نیز اعطا کنند.

پیش از اندیشیدن به مبادلات فرهنگی، نقطه مبهم و تهدیدکننده بزرگ، رویکرد داخلی به حوزه فرهنگ و هنر است. چگونه می‌توان از صادرات کالاها و خدمات فرهنگی و هنری سخن گفت در حالیکه برای ارایه آن در فضای داخلی با مشکلات فراوان سیاسی و ایدئولوژیک روبرویم و این خود سبب می‌شود تا پدیده‌های فرهنگی با افکار سطحی و اصلاحات جزئی از همپایی با دیگر ابعاد رشد اقتصادی باز بماند. و این همه در حالی به هم می‌رسد که رقابت‌پذیری و توان یک ملت با شیوه حفظ و خلق محیط و فضای کسب و کار بستگی دارد.

تکیه بر ارزش‌ها و مزیت‌های فرهنگی و هنری گذشته ایران به تنهایی ملاک آینده‌ای روشن نیست بلکه باید ارزش‌ها و مزیت‌های نوین را مدام خلق کرد. فضای آفرینش سال‌هاست که با تنش‌های درونی جامعه، انسدادهای سیاسی و رویکردهای غالب ایدئولوژیک در معرض آسیب و فروپاشی جدی قرار دارد.

این نه بدان معناست که ملاحظات ایدئولوژیک و یا هنجاری و اخلاقی به یک سو نهاده شود بلکه این ملاحظات پس از اتخاذ سیاست‌هاست که معنا دار می‌شوند و نبایستی موجب عدم تحقق سیاست‌ها باشند. ما ناگزیر به سازگاری با ویژگی‌های بازار جهانی هستیم و این سازگاری بر اساس الزام‌های ملی صورت می‌گیرد که تاریخ نظام ارزشی و سنت‌های جاری کشورمان تعریف می‌کنند.

در شرایط پساتحریم و به پایان رسیدن دولت یازدهم، فشارهای چندگانه‌ای بر حوزه فرهنگ و هنر وارد می‌شود؛ بگونه‌ای که با ایجاد محدودیت‌های قضایی برای فعالان این عرصه و مبارزه با هر آنچه نسبتی با شادمانی دارد؛ بیم آن می‌رود که از فضای باز فرهنگی مورد نظر دولتمردان در کوتاه زمان اثری بر جای نماند.

افزایش مشارکت عمومی داوطلبانه از ملزومات تأثیر مثبت و آشکار پساتحریم است و می‌تواند به تأسیس فرصت‌های ساختاری فراگیر بیانجامد و این افزایش در بستری برخوردار از حداقل نشاط و طراوت فرهنگی و اجتماعی ممکن خواهد شد. با توجه به تفوق نسبی مخالفان تحریم در فضای کنونی در نظر نیاوردن این ملزومات، شکاف بدنه جامعه با برنامه‌ریزان پساتحریم را فزونی می‌دهد.

ظرفیت بالای فرهنگی، هنری و اجتماعی ایران در صورت تسهیل روابط اقتصادی امکان تعامل با جامعه و سازمان‌های جهانی را فراهم می‌آورد. فرهنگ و هنر به عنوان یکی از ارکان اقتصاد سیاسی با چالش‌های بسیاری روبروست و چونان کلیتی با قابلیت محدود برای پذیرش در این حوزه‌ها به شمار می‌آید. در حالی که فرهنگ

بستر اصلی بازیگری اقتصادی و سیاسی است، برنامه‌ریزی‌ها برای پساتحریم بطور عمده اقتصادی و سیاسی است و در وارونگی فضای جریان‌ها، فرهنگ و هنر به عمد و یا از روی غفلت ضمیمه اقتصاد و سیاست می‌شود.

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و مسأله صنایع خلاق

پیش‌تر آمد که صادرات صنایع خلاق به دو دسته‌ی کالاها و خدمات تقسیم می‌شود و خدمات تنها شامل ۱/۷٪ از صادرات صنایع خلاق است. همچنین مشخص شد؛ پنج تعرفه اول یا ۸۸/۴ درصد صادرات کالاهای خلاق نیز به فرش و صنایع دستی تعلق دارد.

از میان کلیه‌ی این تعرفه‌ها حدود 10,880,000 دلار (یا حدود ۲/۵ درصد از کل) شامل کالاهایی است که حمایت از آفرینش، تولید و صدور آنها در حوزه مأموریت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قرار دارد. (برای رقم گرد نشده ر. ک. پیوست‌ها) با این فرض خوش‌بینانه که یک درصد از خدماتی هم که صادر می‌شود در زمره‌ی خدمات مورد حمایت این وزارتخانه است؛ آنگاه تنها ۳/۵ درصد از کل صادرات صنایع خلاق سهم صادراتی است که در ذیل مأموریت‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قرار دارد.

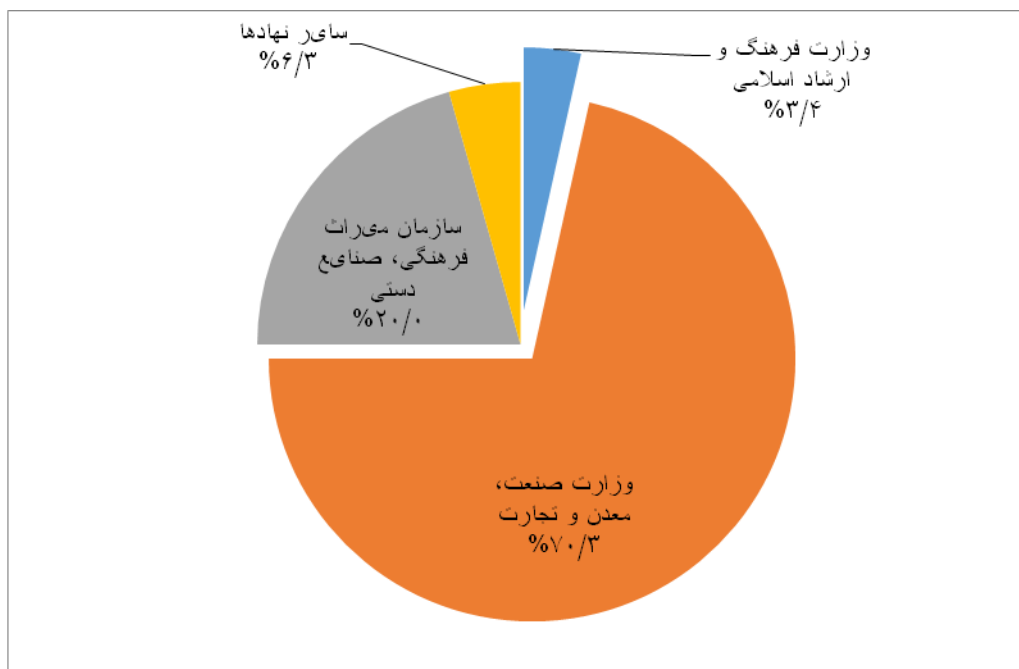
از آنجایی که در گزارش گمرک فرش و سایر دستبافته‌ها از هم تفکیک نشده، نمی‌توانستیم از روی تعرفه‌ها سهم «وزارت صنعت، معدن و تجارت» و «سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری» را از هم جدا کنیم. راه حل را در گزارش‌های دیگری یافتیم.

از یک طرف وزارت صنعت، معدن و تجارت، در گزارش برنامه راهبردی‌اش، ارزش کل صادرات فرش و صنایع دستی در سال ۹۳ را مبلغ ۴۰۰ میلیون دلار اعلام کرده، از طرف دیگر مرکز ملی فرش نیز صادرات فرش را در همان سال ۳۱۴ میلیون دلار دانسته است. بنابراین با تفاضل این دو عدد سهم صادرات صنایع دستی^{۱۰} در گمرک ۸۶ میلیون دلار خواهد بود. در واقع برین منوال سهم وزارت صنعت، معدن و تجارت معادل ۷۱,۵٪ و سهم سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری معادل ۱۹,۶٪ است.

^{۱۰} ذکر این نکته مهم است که این رقم، صادرات چمدانی صنایع دستی را (که رقم بزرگ‌تری از صادرات گمرکی است) در بر نمی‌گیرد.

نوع	سازمان	کالا	خدمات	سهم خدمات	کل
ارزش دلاری سهم	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	108 789 44	4 391 000	-	15 269 944
	وزارت صنعت، معدن و تجارت	314 000 000	-	-	314 000 000
	سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی	86 000 000	3 109 000	-	89 109 000
	سایر نهادها	28 221 056	-	-	28 221 056
	جمع	439 100 000	7 500 000	-	446 600 000
درصد سهم	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۲/۵	60	1%	3.4
	وزارت صنعت، معدن و تجارت	۷۱/۵	-	-	70.3
	سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی	۱۹/۶	40	0.7%	20.0
	سایر نهادها	۶/۴	-	-	6.3
	جمع		100	100	1.7%

جدول شماره ۱۳- سهم وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از صادرات صنایع خلاق

نمودار شماره ۳- سهم وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از صادرات صنایع خلاق در سال ۱۳۹۳

نمودار شماره ۳ نشانگر آن است که افزون بر مشکلات نظری برای کسب سهم عمده صنایع خلاق از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، به لحاظ عملی نیز تحقق چنین دستاوردی در کوتاه مدت امکان‌پذیر نخواهد بود. کافی است دو نمودار این تحقیق را کنار هم بگذاریم، سهم صنایع خلاق از درآمدهای کشور در سال ۹۳ تنها ۰/۵۳٪ است و سهم وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از این درآمد با مسامحه ۳/۵ درصد است.

به عبارت دیگر سهم درآمد وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از صادرات کالا و خدمات در سال ۹۳ حدود:

- ۰/۰۳ درصد از صادرات غیرنفتی کشور در سال ۱۳۹۳

- ۰/۰۱۸ درصد از کل صادرات کشور در سال ۱۳۹۳

- ۰/۰۰۰۶ (شش ده‌هزارم) درصد از کل صادرات صنایع خلاق جهان در سال ۲۰۱۴ بوده است.

به هر روی بر مبنای داده‌های تحلیل، روندهای حاکم بر محیط راهبردی صنعت و مأموریت‌های دستگاهی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نمی‌تواند متولی اقتصاد خلاق باشد. آنچه را که می‌توان در حوزه‌ی کار وزارت ارشاد دانست، همانا اقتصاد فرهنگ و هنر یا صنایع فرهنگی است.

اگر قرار باشد وظیفه گسترش صادرات صنایع خلاق و کسب سهم ۰/۵ درصدی از صنایع خلاق جهان در دستور کار دولت قرار گیرد؛ بایستی همانند کشور انگلستان با تأسیس وزارت «فرهنگ، رسانه و ورزش»^{۱۱} دستگاه‌هایی چون وزارت ورزش و جوانان و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری را درین وزارتخانه ادغام کرد. جدایی سازمان میراث فرهنگی و گردشگری از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برای سیاست‌گذاری با مقیاس‌های جهانی صنایع فرهنگی و پی‌گیری اقتصاد خلاق مشکلاتی ایجاد کرده است، چرا که بخش عمده‌ای از دایره شمول و مصادیق صنعت خلاق در حوزه مأموریت سازمان صنایع دستی و میراث فرهنگی و گردشگری قرار دارد. این مشکل افزون بر نهادهای موازی حوزه فرهنگ و هنر و رسانه است.

با این همه اسناد راهبردی کشور و رویکرد سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مبتنی بر اقتصادی دانش‌بنیان، ناظر بر این است که بخش فرهنگ دارای ظرفیت‌هایی است که سهم عمده‌ای از تولید ناخالص داخلی را پوشش دهد و با دگرگونی وضعیت موجود در برنامه‌ریزی‌های راهبردی - که فرهنگ و هنر را ضمیمه کوچکی از بخش خدمات در نظر می‌آورد- به رونق محیط کسب و کار یاری رساند. چنته، پویا و سازه‌های فرهنگی افزون بر توان کنش‌گران عرصه فرهنگ، در زمره عوامل مهم برای زایش تولید کالا و خدمات فرهنگی است.

¹¹ DCMS

تجربه‌های تاریخی نه چندان دور در بخش فرهنگ نشان از آن دارد که هر گاه فرصت بروز و ظهور به بخش فرهنگ داده شده است، این بخش توانسته زنجیره ارزش پایداری را ایجاد کند و سهم رو به رشدی در تولید ناخالص داخلی داشته باشد.

ناچار بایستی سهم اندک کنونی از صادرات بخش فرهنگ و هنر (۳/۵٪) را به عنوان پایه اقدامات راهبردی برای رسیدن به نقطه مطلوب بدانیم. شرایط کنونی تاحدودی حاصل از نامکشوف ماندن ظرفیت‌های بخش فرهنگ و هنر و زنجیره ارزش خدمات فرهنگی و هنری در کشور است. فهم دلایل شرایط کنونی صادرات خدمات فرهنگ و هنر و ترسیم مسیر رسیدن به نقطه مطلوب یکی از اهداف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است. در واقع نه شرایط کنونی صادرات بخش فرهنگ و هنر بلکه ظرفیت‌های محقق نشده بخش فرهنگ و هنر مبنای تصمیم‌گیری و تعیین راهبردهای صادرات کالاها و خدمات فرهنگی خواهد بود. نظریه‌های اقتصاد فرهنگ روشن کرده‌اند که تولید آثار هنری و فرهنگی ماندگار برخلاف تولیدهای صنعتی به انگیزه‌های غیرمادی بستگی دارند (فری، ۲۰۰۱) و این محصولات در شرایطی بالاترین بازده اقتصادی را کسب می‌کنند که افکار مختلف آزادانه در چالش با یکدیگر باشند (توس، ۲۰۱۵). شاهد مدعی اخیر را می‌توان در بنیان‌های فرهنگ اسلامی مشاهده کرد. دانش ضمنی ما نشان از آن دارد که ظرفیت بخش فرهنگ بسیار فزونتر از شرایط کنونی است.

حال که آمارها نشانگر سهم اندک کالاها و خدمات فرهنگی و هنری در صادرات غیرنفتی است، برای تغییر شرایط کنونی و بهبود اوضاع چه باید کرد؟ به تعبیر مناسب‌تر لوازم چنین تغییری چیست؟

برای پرداختن به این پرسش‌ها شایسته است نخست فرازهای مهم تحلیل داده‌ها و بررسی روندهای حاکم بر محیط راهبردی صنعت را بازخوانی کنیم:

۱. سهم ۳/۵ درصدی صادرات خدمات فرهنگی و هنری از کل صادرات صنایع خلاق کشور نشان می‌دهد که وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به تنهایی نمی‌تواند و نباید برای صنایع خلاق که ۹۶/۵ درصد از تولید و صادراتش در مأموریت دیگر نهادها و دستگاه‌ها است، راهبرد تعیین کند.

۲. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی می‌تواند راهبرد افزایش میزان صادرات را برای کالاها و خدمات فرهنگی هنر و رسانه‌ای حوزه مأموریت دستگاهی‌اش (چون هنرهای تجسمی؛ هنرهای نمایشی؛ سینما؛ مطبوعات، چاپ و نشر و بسته‌بندی و بازی‌های یارانه‌ای) ترسیم کند.

۳. پیش نیاز اصلی تعیین راهبرد گسترش و توسعه صادرات خدمات فرهنگی وفاق جمعی میان سطوح عالی سیاستگذاری؛ مدیریت وزارتخانه؛ صنوف فرهنگی و کنشگران این عرصه است.

۴. تدوین برنامه‌های اجرایی و راهبردهای کلان و خرد باید بر هر دو وجه نیازسنجی داخلی و بازارهای خارجی با هدف افزایش ظرفیت تولید خدمات و کالاهای فرهنگی مبتنی باشد.

۵. کانون میدان صادرات خدمات فرهنگی را صنوف فرهنگ و هنر تشکیل می‌دهند. بنابراین تسهیلات و تشویق‌های ویژه خدمات فرهنگی و فرآیند صادرات کالا و خدمات فرهنگی محور برنامه‌های اجرایی است. با توجه به نکات بیان شده، هر گونه تدوین راهبرد و خط مشی توسعه صادرات خدمات فرهنگی مبتنی بر چشم انداز و بایسته‌هایی است که به عنوان شکل دهنده شرایط و زمینه‌های تفوق برنامه‌های اجرایی راهبردهای مذکور است.

بایسته‌های تفوق راهبردهای توسعه صادرات خدمات فرهنگی

اقتصاد فرهنگ نیز چون دیگر حوزه‌های اقتصادی در شرایطی رونق می‌گیرد که در فضای جامعه و سپهر عمومی آرامشی نسبی حاکم باشد. در چنین فضایی است که سرمایه‌گذاران، خطرآفرینی حضور در این عرصه را می‌پذیرند؛ کنش‌گران از کنج انزوای خود بیرون می‌آیند؛ توزیع‌کنندگان با پشتیبانی ظرفیت‌های حقوقی محصولات فرهنگی را در معرض تماشا می‌گذارند و مصرف‌کنندگان کالاها و خدمات فرهنگی تولید شده را به سبد مصرف خود وارد می‌کنند و محیط کسب و کار رونق می‌گیرد و در امنیت حاصل از این آرامش برای ورود به چرخه صادرات کشور نیز متمایل می‌شود.

نکته مهم لزوم اجماع سیاستمداران درباره قلمروی کیفی و کمی تولید و مصرف خدمات و کالای فرهنگی است. نبود اجماع سیاسی برای حل مسایل اقتصاد فرهنگ به مسأله مهمی در میدان فرهنگ کشور تبدیل شده است. در شرایط کنونی وفاق و اجماعی در سطح سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مشاهده نمی‌شود. رسیدن به توافق سیاسی در درون کشور صرفاً برای حل مشکلات اقتصادی و امنیتی کافی نیست بلکه این وفاق باید عام و همه جانبه باشد. در این رهگذار از فاصله و شکاف کارشناسان و اصحاب فرهنگ با سیاستمداران نیز باید کاسته شود. به نظر می‌رسد به رغم آن که میان گروهی از کارشناسان و اصحاب فرهنگ تا حدودی وفاق و اجماع وجود دارد اما میان این گروه با گروه‌های سیاسی در سطح عالی سیاست‌گذاری وفاق حاصل نشده است. یکی از دلایل نبود این وفاق میان گروهی به نبود وفاق درون گروهی سیاستمداران در نحوه مواجهه و حل مسائل تولید، توزیع و مصرف خدمات فرهنگی باز می‌گردد.

به نظر می‌رسد مهم‌ترین مانع برای رشد شاخص‌های استاندارد صادرات خدمات فرهنگی در شرایط پسابرجام را باید در نبود اجماع نظری و به تبع آن عدم امکان تلفیق دو دیدگاه موافقان و مخالفان برجام دانست.

علی‌الاصول همانطور که دوره پیشابرجام با رویکردی مبتنی بر اجماع نظری کنش‌گران سیاست خارجی؛ مذاکره و به تبع آن حل منازعه بود؛ در فضای پسا برجام نیز می‌توان با اتخاذ رویکردی مبتنی بر اجماع نظری، تمهیداتی را اندیشید تا کنش‌گران اقتصادی مبادرت به سیاستگذاری و برنامه‌ریزی جامع و کارآمدی کنند. با توجه به نکات گفته شده باید اذعان کرد که اجماع سیاسی در این خصوص تقدم ذاتی بر حل مسائل اقتصادی و روابط بین‌الملل دارد. بدیهی است که در شرایط عدم وفاق و اجماع میان سیاستمداران و تصمیم‌سازان، نقش و جایگاه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز به عنوان بازیگری مؤثر در عرصه صنایع خلاق، دچار اختلال شدید می‌شود.

- واگذاری تصدی‌های غیر حاکمیتی

از جمله گزاره‌های مورد وفاق بیشتر مدیران و پژوهشگران حوزه فرهنگ، گستره وسیع حضور نهادهای دولتی و به تبع آن تکثر مراکز تصمیم‌گیری در این بخش است. دو چالش عمده حاصل از این وضعیت؛ ساماندهی برنامه‌ریزی و مدیریت یکپارچه و اجرایی کردن اصل ۴۴ قانون اساسی در بخش فرهنگ است. این واقعیت گریزناپذیر مورد پذیرش عمومی اصحاب فرهنگ در جمهوری اسلامی ایران، به مانند دیگر کشورهای جهان قرار گرفته است که دولتی‌شدن فرهنگ لزوماً به تولید قدرت فرهنگی منتهی نمی‌شود. فرایند تخصصی‌شدن فرهنگ، چنان به فرهنگ وسعت بخشیده است که نمی‌توان با اتکاء به دستگاه‌های اداری و سازماندهی دولتی، از رشد و توسعه در این بخش سخن گفت. به تعبیری دیگر بدون مشارکت نهادهای صنفی و مدنی؛ رشد فرهنگی میسر و ممکن نیست. در فضای کنونی نسبت دولت و بخش فرهنگ، نسبتی ناهماهنگ است. اشاره به این نکته مهم است که ۱۰۴ فعالیت در حوزه فرهنگ نیازمند دریافت مجوز از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است و این واقعیت به این معناست که بخش خصوصی برای فعالیت خود نیاز به مقدمات بسیاری دارد. علاوه بر نکته پیشین باید دانست که گاهی برای جزییات یک فعالیت که قبلاً مجوزش صادر شده است، باید مجوز دریافت شود.

افزون بر این موانع که پیش‌روی بخش غیردولتی و خصوصی قرار دارد؛ دستگاه اجرایی خود نیز در موارد زیادی نقش تولیدکننده آثار فرهنگی و هنری را ایفا می‌کند و رقیب بخش خصوصی می‌شود.

از اینروست که کاهش تصدی‌گری و افزایش اختیارات صنوف و انجمن‌های مردم نهاد به عنوان واسط دولت و مردم، بایستی بنیان و گرانیگاه برنامه‌ریزی در تمام حوزه‌ها قرار گیرد. به واقع دو روند کاهش تصدی‌گری همراه با فعال‌سازی بخش خصوصی از یک سو و اصلاح ساختار اداری (نظام بروکراتیک) یا ساماندهی نظام اداری

مبتنی بر اصول قانون اساسی مرتبط - به ویژه اصل ۴۴ قانون اساسی و سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی - از سوی دیگر می‌بایست محور تدوین برنامه‌ها در بخش فرهنگ باشد.

لازم به ذکر است که موضوع برون‌سپاری بخشی از فعالیت‌های نهادهای دولتی به بخش خصوصی و کاهش تصدی‌گری یکی از موضوعات راهبردی نظام جمهوری اسلامی بوده‌است. راهکار قانونی این مهم با اجرایی شدن اصل ۴۴ قانون اساسی ممکن شده است.

شایان ذکر است که بر اساس « تبصره ۲ بند ج ماده ۳ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران»، سه حوزه فرهنگ، سلامت و آموزش و تحقیقات، از شمول قانون مذکور مستثنی شده و هر گونه توسعه توسط بخش‌های دولتی و غیردولتی و همچنین هر گونه واگذاری به بخش غیر دولتی در این حوزه‌ها منوط به تدوین و تصویب لایحه‌ای جداگانه شده است. بدیهی‌است شماری از مواد قانونی برنامه پنجم توسعه (همانند ماده ۶۲ قانون پنجم) ارتباط وثیقی با این موضوع دارد. متأسفانه از زمان تصویب قانون مزبور (۱۳۸۷) تا کنون لایحه‌ای در بخش فرهنگ تدوین نشده است. بنابراین نخستین گام برای چگونگی واگذاری فعالیت‌های فرهنگی و هنری به بخش خصوصی تدوین لوایحی از این دست است.

دومین گام، اصلاح نظام بروکراسی مبتنی بر رهیافت‌های تدوینی در این لوایح است. بدیهی است نظام بروکراسی کنونی، که متشکل از قوانین و مقررات، ساختار و تشکیلات، نیروی انسانی و در نهایت رویکرد بنیانی به جایگاه و نقش دولت در اکثر امور است، توانایی همراهی با اهداف اصل ۴۴ قانون اساسی را ندارد و قاعدتاً باید این نظام همپای اهداف در نظر گرفته‌شده، تغییر کند. تغییرات نیز باید در مسیر افزایش برآیند فعالیت‌ها و کاهش ناهماهنگی باشد. در این صورت می‌توان امید داشت که موضوع برون‌سپاری با اثربخشی قابل قبولی ممکن شود. در نهایت می‌توان این‌گونه بیان کرد که ارایه یک رویکرد راهبردی درباره نسبت دولت - فرهنگ مبتنی بر اصول قانون اساسی با عطف نظر به افزایش حمایت‌گری بخش فرهنگ از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منجر به همراستا شدن فعالیت‌های وزارتخانه و تنظیم رابطه آن با سایر نهادهای دولتی و مدنی در حوزه فرهنگ خواهد شد. این اقدام گام موثری در هم‌افزایی فعالان عرصه فرهنگ و هنر است.

- آماده‌سازی محیط نهادی

مبادی و مقاصد صادراتی محیط راهبردی صنعت است. بازشناسی ساختارها و زمینه‌های موجود و ممکن هم در مبدأ و هم در مقصد برای بهبود سیاست‌های صادراتی بسیار با اهمیت است. بازار کشورهای مقصد یا هدف را می‌توان بر مبنای داده‌ها؛ اطلاعات و ساختارهای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی تحلیل کرد. در کنار توجه به

کشورهای هدف؛ به محیط نهادی ایران نیز باید توجه کافی شود. راهبردهای توسعه صادرات خدمات فرهنگ و هنر مبتنی بر سه پایه شکل می‌گیرد؛ ساختار کشورهای هدف، شرایط و زمینه‌های تاریخمند روابط جمهوری اسلامی و کشورهای هدف و داده‌های آماری .

ساختار و بافتار کشورهای هدف عبارت از مولفه های تاریخی و مهم کشورها هستند. جمعیت، تعداد با سوادان، سرانه تولید ناخالص داخلی، سرانه هزینه و درآمد خانوار، سرانه و تمایل مصرف انواع خدمات فرهنگی خانوار از مولفه‌های ساختاری هستند. شرایط و زمینه های تاریخمند نیز به سطح روابط دیپلماتیک ایران با کشورهای هدف و همچنین میزان تمایل شهروندان کشورهای هدف به مصرف کالاها و خدمات فرهنگی ایران باز می‌گردد. داده‌های آماری اما به واقعیت‌های کمی در ایران و کشورهای هدف اشاره دارد. نسبت صادرات ایران به تفکیک هر یک از کشورهای هدف، رتبه‌بندی کشورهای هدف بر پایه صادرات صنایع خلاق و فراوانی صادرات کالا و خدمات فرهنگی – هنری به تفکیک کشورهای هدف بخشی از داده‌های اساسی برای تحلیل و برنامه‌ریزی است. آماده‌سازی محیط حقوقی؛ سیاسی؛ اقتصادی و اجتماعی به منظور ایجاد پشتوانه‌های مناسب برای تسهیل فعالیت در بخش فرهنگ و هنر لازمه توسعه صادرات خدمات فرهنگی است.

از جمله موضوعات مرتبط بامحیط نهادی بخش فرهنگ و هنر می‌توان به قوانین کار؛ لویج مرتبط به صنوف بخش فرهنگ و هنر؛ مقررات کلان دربارہ امنیت شغلی فعالان عرصه فرهنگ و هنر؛ رعایت حقوق مولف(کپی رایت)؛ تسهیل در امر ممیزی؛ تشویق‌های اقتصادی برای رونق صادرات بخش فرهنگ و هنر؛ تنظیم نظام یارانه‌ای کارا و ایجاد فضایی شفاف رقابت آزاد در میدان اقتصاد فرهنگ اشاره‌ای داشت.

راهبردی برای توسعه صادرات خدمات و کالاهای فرهنگی

انگاره‌های اساسی

۱. تحریم‌ها بر مناسبات اقتصادی حوزه فرهنگ(خرید کالاهای واسطه‌ای و فروش کالا و خدمات فرهنگی) تاثیر منفی گذاشت و از دستیابی بخش فرهنگ به فن‌آوری‌های مرتبط این حوزه شده است
۲. تحریم‌ها مانع از ارتقاء و شکل‌گیری مناسبات تولیدی بین گروه‌های فرهنگی داخلی و خارجی شده است.
۳. در سطوح عالی سیاست‌گذاری، اجماع و وفاق سیاسی درباره بخش فرهنگ و هنر کشور به هم نمی‌رسد.
۴. فرهنگ ایران اسلامی برای حضور در اقتصاد جهانی فرهنگ از توان و ظرفیت بالایی برخوردار است.
۵. شرایط و زمینه‌های فرهنگی و اقتصاد جهانی در دوره پسابرجام برای حضور جهانی فرهنگ ایران اسلامی مساعد است.

۶. در وضعیت کنونی پسابرجام توسعه صادرات خدمات فرهنگ و هنر با اختلال مواجه است.

راهبرد پیشنهادی

تعیین چشم‌انداز رشد درآمد حاصل از صادرات بخش صنایع فرهنگی (حوزه مأموریت وزارتخانه) به میزان ۳۰٪ از کل صادرات صنایع خلاق کشور تا سال ۱۴۰۰ و تدوین سند جامع برای توسعه هدفمند صادرات صنایع فرهنگی

- McAndrew, C. (2012) *The international art market in 2011*. Observations on the art trade over 25 years. Helvoirt: Tefaf.
- Towse, Ruth (2010) *A Textbook of Cultural Economics*, Cambridge University Press
- Towse, Ruth (2010) *Advanced Introduction to Cultural Economics*, Edward Elgar
- United Nations Development Programme (2013) *Creative Economy Report*, United Nations/UNDP/UNESCO
- Serge Guilbaut (1985) *How New York Stole the Idea of Modern Art*, University Of Chicago Press
- Frey Bruno (1997) *Not Just for the Money: An Economic Theory of Personal Motivation*, Edward Elgar
- UNCTAD (2015) *Handbook of Statistics*, United Nations Publications
- ارزش کالاهای صنایع خلاق، ۲۰۱۲-۲۰۰۳
<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=14772>
- صادرات و واردات خدمات خلاق، ۲۰۱۲ - ۲۰۰۳
<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=14774>
- تجارت بین‌الملل در خدمات مرتبط با صنایع خلاق: کپی‌رایت، ۲۰۱۲-۲۰۰۳
<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=14781>
- تجارت بین‌الملل در خدمات مرتبط با صنایع خلاق: رایانه و اطلاعات، ۲۰۱۲-۲۰۰۳
<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=14780>
- صادرات کالاهای مرتبط با صنایع خلاق، ۲۰۱۱ - ۲۰۰۳
<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=14778>

- نقشه جامع علمی کشور
- سالنامه آمار تجارت خارجی کشور سال ۱۳۹۳
- خلاصه گزارش تفریغ بودجه دیوان محاسبات سال ۱۳۹۳
- برنامه راهبردی وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت طرح و برنامه، تیرماه ۱۳۹۴
- گزارش صادرات فرش دستباف (سال ۱۳۹۳) مرکز ملی فرش

پیوست (۱) جدول آمار صادرات صنایع خلاق ایران

آمار صادرات صنایع خلاق به کشورهای حوزه سند چشم انداز - سال ۱۳۹۳

ردیف	نام کشور	ارزش ریالی	ارزش دلاری	سهم از کل صادرات صنایع خلاق (درصد)
۱	امارات متحده عربی	2,862,147,216,951	107,776,190	24/330
2	عراق	898,172,613,935	33,716,944	7/635
3	پاکستان	881,607,886,709	33,113,979	7/494
4	لبنان	622,902,062,001	23,271,566	5/295
5	قطر	515,181,823,237	19,152,106	4/379
6	افغانستان	288,247,063,226	10,776,576	2/450
7	عمان	208,709,725,384	7,718,849	1/774
8	آذربایجان	138,125,242,471	5,168,594	1/174
9	عربستان سعودی	117,205,188,691	4,399,997	0/996
10	کویت	112,798,645,964	4,345,422	0/959
11	ترکیه	71,752,240,438	2,686,685	0/610
12	اردن	58,504,130,016	2,201,073	0/497
13	بحرین	54,186,758,285	2,020,292	0/461
14	ترکمنستان	34,380,943,257	1,309,692	0/292
15	قزاقستان	22,983,950,016	867,665	0/195
16	گرجستان	21,535,875,080	810,202	0/183
17	قرقیزستان	7,082,335,402	270,707	0/060
18	مصر	5,802,550,084	218,998	0/049
19	تاجیکستان	4,380,042,040	166,727	0/037
20	یمن	4,187,439,239	162,774	0/036

0/003	13,532	359,576,707	ارمنستان	21
0/001	3,625	96,432,250	ازبکستان	22
.	.	.	سوریه	23
58/913	260,172,195	6,930,349,741,382	جمع	

آمار صادرات صنایع خلاق به کشورهای حوزه اتحادیه اروپا - سال ۱۳۹۳

ردیف	نام کشور	ارزش ریالی	ارزش دلاری	سهم از کل صادرات صنایع خلاق (درصد)
1	آلمان	1,724,623,111,756	64,521,887	14/661
2	انگلستان	264,685,150,094	9,854,380	2/250
3	سوئد	230,838,421,606	8,621,452	1/962
4	دانمارک	213,201,384,033	7,993,942	1/812
5	ایتالیا	194,368,061,982	7,298,517	1/652
6	فرانسه	166,048,183,503	6,320,115	1/412
7	اتریش	77,913,768,402	2,923,842	0/662
8	یونان	40,371,454,901	1,530,521	0/343
9	اسپانیا	31,605,136,125	1,188,357	0/269
10	بلژیک	24,894,542,600	925,210	0/212
11	هلند	10,241,098,728	376,032	0/087
12	بوسنی و هرزگوین	3,775,466,264	137,907	0/032
13	پرتغال	3,407,163,219	131,034	0/029
14	مجارستان	3,200,270,208	121,223	0/027
15	لهستان	391,084,897	15,258	0/003
16	جمهوری چک	149,914,388	5,876	0/001
17	کرواسی	122,121,226	4,574	0/001
	جمع	2,989,836,333,932	111,970,128	25/416

آمار صادرات صنایع خلاق به همه‌ی کشورهای طرف معامله در جهان - سال ۱۳۹۳

ردیف	نام کشور	ارزش ریالی	ارزش دلاری	سهم از کل صادرات صنایع خلاق (درصد)
1	امارات متحده عربی	2,862,147,216,951	107,776,190	24/330
2	آلمان	1,724,623,111,756	64,521,887	14/661
3	عراق	898,172,613,935	33,716,944	7/635
4	پاکستان	881,607,886,709	33,113,979	7/494
5	ژاپن	659,090,142,114	24,801,711	5/603
6	لبنان	622,902,062,001	23,271,566	5/295
7	قطر	515,181,823,237	19,152,106	4/379
8	افغانستان	288,247,063,226	10,776,576	2/450
9	انگلستان	264,685,150,094	9,854,380	2/250
10	سوئیس	233,174,435,425	8,711,149	1/982
11	سوئد	230,838,421,606	8,621,452	1/962
12	چین	223,207,040,386	8,517,241	1/897
13	دانمارک	213,201,384,033	7,993,942	1/812
14	عمان	208,709,725,384	7,718,849	1/774
15	ایتالیا	194,368,061,982	7,298,517	1/652
16	آفریقای جنوبی	176,114,815,749	6,636,109	1/497
17	فرانسه	166,048,183,503	6,320,115	1/412
18	استرالیا	165,620,370,958	6,305,856	1/408
19	آذربایجان	138,125,242,471	5,168,594	1/174
20	عربستان سعودی	117,205,188,691	4,399,997	0/996
21	کویت	112,798,645,964	4,345,422	0/959
22	اتریش	77,913,768,402	2,923,842	0/662
23	ترکیه	71,752,240,438	2,686,685	0/610
24	برزیل	69,077,965,416	2,622,809	0/587
25	اردن	58,504,130,016	2,201,073	0/497

0/461	2,020,292	54,186,758,285	بحرين	26
0/431	1,924,037	50,720,605,303	مالزی	27
0/343	1,530,521	40,371,454,901	یونان	28
0/335	1,475,082	39,387,609,502	سنگاپور	29
0/323	1,442,575	37,943,288,925	فدراسیون روسیه	30
0/292	1,309,692	34,380,943,257	ترکمنستان	31
0/270	1,197,653	31,773,876,494	کلمبیا	32
0/269	1,188,357	31,605,136,125	اسپانیا	33
0/212	925,210	24,894,542,600	بلژیک	34
0/195	867,665	22,983,950,016	قزاقستان	35
0/183	810,202	21,535,875,080	گرجستان	36
0/146	637,406	17,119,644,575	هند	37
0/145	648,440	17,070,972,582	نروژ	38
0/122	543,237	14,389,327,894	تایلند	39
0/102	460,171	12,034,907,137	نیوزیلند	40
0/087	376,032	10,241,098,728	هلند	41
0/086	379,163	10,061,302,965	کانادا	42
0/079	347,605	9,335,478,358	مراکش	43
0/067	293,932	7,845,920,966	الجزایر	44
0/060	270,707	7,082,335,402	قرقیزستان	45
0/050	220,937	5,930,390,667	ایالات متحده آمریکا	46
0/049	218,998	5,802,550,084	مصر	47
0/039	173,773	4,594,299,704	کنیا	48
0/039	174,713	4,551,018,969	رومانی	49
0/037	166,727	4,380,042,040	تاجیکستان	50
0/036	160,978	4,279,183,408	نیجریه	51
0/036	162,774	4,187,439,239	یمن	52
0/032	142,741	3,783,506,481	بلغارستان	53

0/032	137,907	3,775,466,264	بوسنی و هرزگوین	54
0/031	140,057	3,700,080,641	مکزیک	55
0/031	138,430	3,692,481,820	بولیوی	56
0/030	129,191	3,564,196,470	فنلاند	57
0/029	131,034	3,407,163,219	پرتغال	58
0/027	121,052	3,225,198,948	اروگوئه	59
0/027	120,483	3,212,281,425	(بلوروس) روسیه سفید	60
0/027	121,223	3,200,270,208	مجارستان	61
0/026	110,268	3,081,357,060	جمهوری متحده تانزانیا	62
0/024	103,843	2,765,027,561	لوگزامبورگ	63
0/023	103,353	2,759,563,284	جمهوری کره	64
0/023	104,684	2,744,133,669	شیلی	65
0/019	82,859	2,189,800,616	گواتمالا	66
0/018	77,882	2,113,069,817	پرو	67
0/018	78,113	2,083,056,928	اتیوپی	68
0/017	73,002	1,991,365,752	سنگال	69
0/016	74,670	1,916,669,582	هنگ کنگ	70
0/010	46,376	1,192,799,608	فیلیپین	71
0/010	44,022	1,161,186,597	پاراگوئه	72
0/008	37,544	961,187,962	نی ئو	73
0/007	30,660	819,940,380	ماداگاسکار	74
0/007	29,893	808,004,628	تایوان	75
0/006	27,609	752,704,167	ایرلند	76
0/005	24,659	633,268,661	اوکراین	77
0/004	16,397	447,031,411	قبرس	78
0/003	15,258	391,084,897	لهستان	79
0/003	13,532	359,576,707	ارمنستان	80
0/001	5,876	149,914,388	جمهوری چک	81

0/001	4,961	131,049,984	گامبیا	82
0/001	4,574	122,121,226	کرواسی	83
0/001	4,490	121,113,260	بنگلادش	84
0/001	4,125	109,733,250	بنین	85
0/001	3,625	96,432,250	ازبکستان	86
0/001	2,480	68,953,920	تونس	87
0/000	1,993	53,017,786	نیجر	88
0/000	1,105	28,282,475	(برونئی) دارالسلام	89
0/000	657	17,444,007	اندونزی	90
100/000	441,694,500	11,763,636,180,960	جمع	

پیوست ۲) کالاهای مشمول صنایع خلاق
(از لیست کالاهای دارای تعرفه در گمرک کشور)

شرح تعرفه	تعرفه	ردیف
مجسمه های کوچک و سایر اشیاء تزئینی از مواد پلاستیکی	39264000	1
چوب خاتم کاری شده و منبت کاری شده، صنایع دستی به صورت جعبه برای زیورآلات و کارت و چنگال اشیاء چوبی، مبلمان صنایع دستی که مشمول تعرفه ۹۴ نمی شود	44209010	2
رخت آویز چوبی صنایع دستی شامل خراطی، معرق، مشبک، نازک کاری، منبت، نقاشی روی چوب، خاتم	44211010	3
صنایع دستی چوبی شامل خراطی، معرق، مشبک، نازک کاری، منبت، نقاشی روی چوب خاتم به جز رخت آویز و خلال چوب کبریت	44219020	4
---سیدبافی و حصیر بافی	46021220	5
مصنوعات سبد و حصیربافی و اشیائیکه مستقیماً به شکل معین از مواد قابل بافت ساخته شده اند از نخل رونده به غیر از صنایع دستی کپوبافی ا	46021290	6
مصنوعات سبد و حصیربافی و اشیائیکه مستقیماً به شکل معین از مواد قابل بافت (غیر از زمو دنباتی)..	46029000	7

کاغد و مقوای قشر فشرده و اندوده نشده از انواعی که برای نوشتن مورد استفاده قرار می گیرد به صورت دست ساز	48021000	8
نامه پاکتی، کارت پستال غیرمصور و کارت نامه گاری، از کاغذیامقوا	48172000	9
کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده همانند بصورت ا وراقی مجزا، حتی تا شده	49011000	10
کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده که در جای دیگر گفته نشده	49019900	11
آگهی و نشریات که حداقل چهاربار در هفته منتشر می شود	49021010	12
کاتالوگ های تجاری و همانند که کمتر از چهاربار در هفته منتشر می شود	49029010	13
کاتالوگ های طبی که کمتر از چهاربار در هفته منتشر می شود	49029020	14
سایر روزنامه مجله و نشریات ادواری که کمتر از چهاربار در هفته منتشر شود غیر مذکور	49029090	15
کارت پستال چاپ شده یا مصور، کارتکهای چاپ شده با مضمون تهنیت، پیغام یا اطلاعیههای شخصی، حتی مصور، با یا بدون پاکت و تزئینات یا ملحقات.	49090000	16
محصولات چاپی تبلیغاتی تجاری، کاتالوگ های بازرگانی و همانند	49111000	17
تصاویر، گراورها، عکس ها	49119100	18
سایر محصولات چاپی همچنین تصاویر چاپی، گراورها و عکسها غیر از موارد مشمول ۴۹۱۱۱۰۰۰ لغایت ۴۹۱۱۹۹۳۰	49119990	19
فرش و سایر کف پوش های نسجی، از پشم یا زموی نرم (کرک) حیوان، گره باف.	57011000	20
--- گبه	57011010	21
سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	57011090	22
فرش و سایر کف پوش های نسجی، از سایر مواد نسجی، گره باف.	57019000	23
گلیم یک رو پشمی و نخ کلبه مناطق بهکجز سیرجان	57021010	24
گلیم یک رو پشمی سیرجان (شیرپکی پیچ)	57021020	25
گلیم دورو پشمی	57021040	26
سوماک (غیر از سوزنی) کارامانی، فرشها (دست باف مانند غیر مذکور در جای دیگر)	57021090	27
کف پوش های مخمل باف، از پشم، یا زموی نرم (کرک) حیوان، آماده مصرف.	57024100	28
کف پوش های مخملی باف از سایر مواد نسجی، آماده مصرف، غیر مذکور در جای دیگر	57024900	29
ک ک ک سایر فرش ها و کف پوشها از مواد نسجی حتی آماده مصرف بجز جاجیم	57050090	30
سایر پارچه های نسجی آغشته شده یا پودر شده یا پوشاننده به نحو دیگر غیر مذکور در جای دیگر؛ کرباسهای نقاشی شده برای دکور تئاتر، برای اتلیه یا مصارف همانند	59070090	31
مجموعه کپها متشکل هستند از پارچه های تار و پود باف و نخ، که حتی دارای متفرعات، برای آماده کردن آنها به صورت قالیچه، دیوارکوب، رومیزی و دستمال سفره گلدوزی و قلابدوزی شده، یا اشیاء نسجی همانند، بسته بندی شده برای خرده فروشی.	63080000	32
کاشی یا سرامیک نقاشی شده، صنایع دستی	69089070	33
کاشی یا سرامیک معرق، صنایع دستی	69089080	34
اشیاء سرمیز، اشیاء آشپزخانه از سفال، لعابکده صنایع دستی	69120013	35
اشیاء سرمیز، اشیاء آشپزخانه از سفال، بدون لعاب صنایع دستی	69120014	36
مجسمه و سایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) از سرامیک صنایع دستی	69139010	37
مجسمه و سایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) از سفال صنایع دستی	69139020	38
سایر مجسمه و سایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) غیر مذکور در جای دیگر	69139090	39
سایر اشیاء که در جای دیگر ذکر نشده از سرامیک صنایع دستی	69149010	40
سایر اشیاء که در جای دیگر ذکر نشده از سفال صنایع دستی	69149020	41
ظروف شیشه ای از نوع مورد استفاده برای سرمیز (به غیر از لیوانهای نوشیدنی) یا مقاصد ط ۷؟ آشپزخانه ای نقاشی شده، تراش	70134111	42

	خورده صنایع دستی		
43	70134112	ظروف شیشه از نوع مورد استفاده برای سرمیز (به غیر از لیوانهای تزئینی) یا مقاصد آشپزخانه ای بدون تزئین، صنایع دستی	
44	70134230	ظروف شیشه ای از نوع مورد استفاده برای سرمیز یا آشپزخانه ای از شیشه دارای ضریب انبساط خطی نه بیش از ۰.۰۰۰۰۵، ناشی شده، تراش خورده، صنایع دستی	
45	70139111	سایر ظروف شیشه ای غیر مذکور در دیگر ردیفهای ۷۰۱۳ برای محل کار، توالی، تزئینات داخلی یا مقاصد مشابه از کریستال سرب دار نقاشی شده، تراش خورده، صنایع دستی	
46	70139112	سایر ظروف شیشه ای غیر مذکور در دیگر ردیفهای ۷۰۱۳ برای محل کار، توالی، تزئینات داخلی یا مقاصد مشابه بدون تزئین، صنایع دستی	
47	70139910	سایر ظروف شیشه ای غیر مذکور در ردیفهای ۷۰۱۳ برای محل کار، توالی، تزئینات داخلی یا مقاصد مشابه غیر از شماره های ۷۰۱۰ یا ۷۰۱۱ نقاشی شده، تراش خورده، صنایع دستی	
48	70200050	سایر اشیاء از شیشه های دارای ضریب انبساط خطی کمتر از ۰/۰۰۰۰۰۵ درجه کلوین در محدوده حرارتی صفر تا ۳۰۰ درجه بدون تزئین، صنایع دستی	
49	71031010	فیروزه طبیعی کار نشده یا به طور ساده ا ر ه شده یا ناهمواری گرفته شده	
50	71131990	زیورآلات یا جواهرآلات و اجزاء آنها از فلزات گرانبها (غیر از نقره) غیر مذکور در جای دیگر	
51	71141190	سایر طلاآلات یا نقره آلات از نقره بصورت غیر مذکور در جای دیگر	
52	71141990	سایر فلزات گرانبها حتی آبکاری شده یا روکش شده یا پوشش شده با فلزات گرانبها غیر مذکور در جای دیگر	
53	71171900	زیورآلات بدلی از فلزات معمولی (همچنین آبکاری شده) غیر مذکور در جای دیگر	
54	74199930	سایر مصنوعات از مس، میناکاری شده، صنایع دستی	
55	90230000	آلات، دستگاهها و مدلها، طراحی شده برای مقاصد نمایشی (مثلاً برای آموزش یا نمایش) که مورد مصرف دیگری نداشته باشند	
56	92029000	آلات موسیقی یا زهی (غیر از آنها تیکه با آرشه نواخته میشوند)	
57	92060000	آلات موسیقی ضربی (مثلاً طبل و دهل، کسلیوفون، سنج، قاشقک، مارا کاس)	
58	92079000	آلات موسیقی که در آنها صدا توسط وسایل برقی تولید شده یا باید تقویت گردد (همچنین آکوردئون)	
59	94035010	مبلهای صنایع دستی (خراطی، معرق، خاتم، منبت و...)	
60	94036010	مبلهای صنایع دستی (خراطی، معرق، خاتم و منبت و...)	
61	95030010	--سه چرخه ها، روروک ها، اتومبیل های رکاب زنی و اسباب بازی های چرخدار مشابه؛ کالسکه های عروسک؛ سایر اسباب بازی ها؛ مدل های کوچک اندازه شده "مقیاس و مدهای تفریحی مشابه، خواه کار کنند یا نکنند؛ پازل هایی از کلیه انواع".	
62	95049090	اشیاء برای سرگرمی در هوای آزاد (funfair) بازیهای رومیزی یا ساکنی، غیر مذکور در جای دیگر	
63	95051000	اشیاء برای جشن کریسمس	
64	95059000	اشیاء برای جشن، کارناوال، شعبده بازی و اشیاء اعجاب آور (غیر از اشیاء برای جشن کریسمس).	
65	95069990	سایر ادوات برای بازیهای در هوای آزاد	
66	95089090	چرخ و فلک، تاب، سیرک سیار، تئاتر سیار، باغ وحش سیار	
67	96019020	اشیاء دست ساز از استخوان، صدف، بانقاشی	
68	97011000	تابلوی نقاشی، نقاشی سیاه قلم و نقاشی با مداد رنگی، تماماً با دست کشیده شده.	
69	97030000	آثار اصلی مجسمه سازی، حجاری از هر ماده	

پیوست ۳) ارزش دلاری صادرات هر یک از کالاهای مشمول صنایع خلاق
- مرتب شده بر اساس بالاترین ارزش

ارزش دلاری	شرح تعرفه	تعرفه	ردیف
213,850,980	سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	57011090	1
115,130,204	فرش وسایر کف پوش های نسجی، زسایر موا نسجی، گره باف.	57019000	2
23,976,952	زیورآلات یا جواهرآلات واجزاء آنها؛ فلزات گرانبها (غیر از نقره) غیر مذکور در جای دیگر	71131990	3
19,801,811	ک ک ک سایر فرش ها و کف پوشها از مواد نسجی حتی آماده مصرف بجز جاجیم	57050090	4
15,238,443	سوماک (غیر از سوزنی) کارامائی، فرشها (دست باف مانند غیر مذکور در جای دیگر)	57021090	5
14,252,070	مجسمه وسایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) از سفال صنایع دستی	69139020	6
9,228,889	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده که در جای دیگر گفته نشده	49019900	7
8,045,241	سایر اشیاء که در جای دیگر ذکر نشده از سفال صنایع دستی	69149020	8
3,039,818	سایر فلزات گرانبها حتی آبکاری شده، روکش شده یا پوشش شده با فلزات گرانبها غیر مذکور در جای دیگر	71141990	9
1,207,961	سه چرخه ها، روروک ها، اتومبیل های رکاب زنی و اسباب بازی های چرخدار مشابه؛ کالسه های عروسک؛ سایر اسباب بازی ها؛ مدل های کوچک اندازه شده "مقیاس و مدهای تفریحی مشابه، خواه کار کنند یا نکنند؛ پازل هایی از کلیه انواع."	95030010	10
1,173,210	اشیاء برای جشن، کارناوال، شعبده بازی و اشیاء اعجاب آور (غیر از اشیاء برای جشن کریسمس).	95059000	11
1,181,317	فرش وسایر کف پوش های نسجی، زپشم یا ز موی نرم (کرک) حیوان، گره باف.	57011000	12
1,029,168	سایر ظروف شیشه ای غیر مذکور در ردیف های ۷۰۱۳ برای محل کار، توالت، تزئینات داخلی یا مقاصد مشابه غیر از شماره های ۷۰۱۰ یا ۷۰۱۱ نقاشی شده، تراش خورده، صنایع دستی	70139910	13
872,145	کاشی یا سرامیک نقاشی شده، صنایع دستی	69089070	14
875,443	کاشی یا سرامیک معرق، صنایع دستی	69089080	15
847,969	آلات موسیقی ضربی (مثلا طبل و دهل، کسیلوفون، سنج، فاشتک، مارا کاس)	92060000	16
731,480	مجموعه کپها متشکل هستند از پارچه کپهای تار و پود باف و نخ، ک حتی دارای متفرعات، برای آماده کردن کآنها به صورت قالیچه، دیوار کوب، رومیزی و دستمال سفره گلدوزی و قلاب کدوزی شده، یا اشیاء نسجی همانند، بسته بندی شده برای خرده فروشی.	63080000	17

707,323	سایر طلاآلات یا نقره آلات از نقره بصورت غیر مذکور در جای دیگر	71141190	18
664,758	مجسمه های کوچک و سایر اشیاء تزئینی از مواد پلاستیکی	39264000	19
628,715	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده همانند بصورت اوراق مجزا، حتی تا شده	49011000	20
612,833	ظروف شیشه ای از نوع مورد استفاده برای سرمیز (به غیر از لیوانهای نوشیدنی) یا مقاصد آشپزخانه ای نقاشی شده، تراش خورده صنایع دستی	70134111	21
509,087	گلیم یک رو پشمی و نخی کلیه مناطق به جز سیرجان	57021010	22
464,817	---گبه	57011010	23
478,117	سایر مجسمه و سایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) غیر مذکور در جای دیگر	69139090	24
382,979	کف پوش های مخملی باف از سایر مواد نسجی، آماده مصرف، غیر مذکور در جای دیگر	57024900	25
370,188	سایر روزنامه مجله و نشریات ادواری که کمتر از چهار بار در هفته منتشر شود غیر مذکور	49029090	26
311,176	سایر ظروف شیشه ای غیر مذکور در دیگر ردیفهای ۷۰۱۳ برای محل کار، توالی، تزئینات داخلی یا مقاصد مشابه از کریستال سرب دار نقاشی شده، تراش خورده، صنایع دستی	70139111	27
299,457	چوب خاتم کاری شده و منبت کاری شده، صنایع دستی به صورت جعبه برای زیورآلات و کارت و چنگال اشیاء چوبی، مبلمان صنایع دستی که مشمول تعرفه ۹۴ نمی شود	44209010	28
280,920	اشیاء دست ساز از استخوان، صدف، بانقاشی	96019020	29
255,062	اشیاء سرمیز، اشیاء آشپزخانه از سفال، بدون لعاب صنایع دستی	69120014	30
243,461	مصنوعات سبده و حصیر بافی و اشیائیکه مستقیماً بشکل معین از مواد قابل بافت (غیر از زمواد نباتی) ..	46029000	31
225,449	گلیم دورو پشمی	57021040	32
217,710	کف پوش های مخمل باف، از پشم، یا زمو نرم (کرک حیوان، آماده مصرف.	57024100	33
196,433	محصولات چاپی تبلیغاتی تجاری، کاتالوگ های بازرگانی و همانند	49111000	34
174,452	آلات، دستگاهها و مدلها، طراحی شده برای مقاصد نمایشی (مثلاً برای آموزش یا نمایش) که مورد مصرف دیگری نداشته باشند	90230000	35
173,960	سایر ادوات برای بازیهای در هوای آزاد	95069990	36
165,811	ظروف شیشه ای از نوع مورد استفاده برای سرمیز یا آشپزخانه ای از شیشه دارای ضریب انبساط خطی نه بیش از ۰.۰۰۰۵، ناشی شده، تراش خورده، صنایع دستی	70134230	37

145,754	مصنوعات سبد و حصیربافی و اشیائیکه مستقیماً به شکل معین از مواد قابل بافت ساخته شده اند از نخل رونده به غیر از صنایع دستی کپوبافی ا	46021290	38
125,394	صنایع دستی چوبی شامل خراطی، معرق، مشبک، نازک کاری، منبت، نقاشی روی چوب خاتم به جز رخت آویز و خلال چوب کبریت	44219020	39
123,068	نامه پاکتی، کارت پستال غیر مصور و کارت نامه گاری، از کاغذ یا مقوا	48172000	40
102,401	سایر اشیاء از شیشه های دارای ضریب انبساط خطی کمتر از ۰/۰۰۰۰۰۵ درجه کلون در محدوده حرارتی صفر تا ۳۰۰ درجه بدون تزئین، صنایع دستی	70200050	41
90,400	سایر مصنوعات از مس، مینا کاری شده، صنایع دستی	74199930	42
79,123	چرخ و فلک، تاب، سیرک سیار، تئاتر سیار، باغ وحش سیار	95089090	43
76,711	کارت پستال چاپ شده یا مصور، کارت های چاپ شده با مضمون تهنیت، پیغام یا اطلاعیه های شخصی، حتی مصور، با یا بدون پاکت و تزئینات یا ملحقات.	49090000	44
70,795	گلیم یک رو پشمی سیرجان (شیرپکی پیچ)	57021020	45
46,133	سایر اشیاء که در جای دیگر ذکر نشده از سرامیک صنایع دستی	69149010	46
45,053	ظروف شیشه از نوع مورد استفاده برای سرمیز (به غیر از لیوانهای تزئینی) یا مقاصد آشپزخانه ای بدون تزئین، صنایع دستی	70134112	47
38,077	اشیاء برای سرگرمی در هوا یا آزاد (funfair) بازیهای رومیزی یا ساکنی، غیر مذکور در جای دیگر	95049090	48
37,609	مجسمه و سایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) از سرامیک صنایع دستی	69139010	49
30,562	آثار اصلی مجسمه سازی، حجاری از هر ماده	97030000	50
29,810	کاغذ و مقوای قشر فشرده و اندوده نشده به صورت دست ساز	48021000	51
28,260	اشیاء برای جشن کریسمس	95051000	52
27,288	مبلهای صنایع دستی (خراطی، معرق، خاتم و منبت و ...)	94036010	53
21,705	فیروزه طبیعی کار نشده یا به طور ساده اهر شده یا ناهمواری گرفته شده	71031010	54
19,431	کاتالوگ های تجاری و همانند که کمتر از چهار بار در هفته منتشر می شود	49029010	55
16,943	اشیاء سرمیز، اشیاء آشپزخانه از سفال، لعاب زده صنایع دستی	69120013	56
16,805	سایر پارچه های نسجی آغشته شده یا اندوده یا پوشاننده؛ کرباسهای نقاشی شده برای دکور تئاتر، برای اتلیه	59070090	57

16,773	سایر محصولات چاپی و تصاویر چاپی ، گراورها وعکسها غیر از موارد مشمول ۴۹۱۱۱۰۰۰ لغایت ۴۹۱۱۹۹۳۰	49119990	58
13,282	تابلوی نقاشی،نقاشی سیاه قلم ونقاشی با مداد رنگی، تماماً با دست کشیده شده.	97011000	59
11,685	تصاویر،گراورها،عکس ها	49119100	60
8,000	سبدهای وحصیر بافی---	46021220	61
7,925	آلات موسیقی یا زهی(غیراً زانهائی که باآرشه نواخته میشوند)	92029000	62
6,342	کاتالوگ های طبی که کمتر چهارباردر هفته منتشر می شود	49029020	63
6,590	زیورآلات بدلی ازفلزات معمولی(همچنین آبکاری شده)غیرمذکوردرجای دیگر	71171900	64
3,000	رخت آویز چوبی صنایع دستی شامل خراطی ،معرق ،مشبک ،نازک کاری ،منبت ،نقاشی روی چوب ،خاتم	44211010	65
2,250	آلات موسیقی که درآنهادا توسط وسایل برقی تولید شده یا باید تقویت گردد(همچنین آکوردئون)	92079000	66
1,630	سایر ظروف شیشه ای غیر مذکور دردیگر ردیفهای ۱۳ و۱۲ برای محل کار ، تزئینات داخلی ، صنایع دستی	70139112	67
1,332	مبله‌های صنایع دستی (خراطی ، معرق ، خاتم، منبت و...)	94035010	68
440	آگهی و نشریات که حداقل چهار بار در هفته منتشر می شود	49021010	69
439,096,380	جمع		

پیوست ۴) تعرفه‌های صادراتی بخش فرهنگ در سال ۱۳۹۳ بر حسب کشورهای منتخب

کشورهای سند چشم انداز

امارات متحده عربی

ردیف	تعرفه	شرح تعرفه	ارزش دلاری	سهم (درصد)
1	57011090	سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	62,223,124	57.7336
2	71131990	زیورآلات یا جواهرآلات و اجزاء آنها از فلزات گرانبها (غیر از نقره) غیر مذکور در جای دیگر	23,976,952	22.2470
3	69139020	مجسمه و سایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) از سفال صنایع دستی	14,109,784	13.0917
4	71141990	سایر فلزات گرانبها حتی آبکاری شده یا روکش شده یا پوشش شده با فلزات گرانبها غیر مذکور در جای دیگر	3,039,818	2.8205
5	57050090	سایر فرش ها و کف پوشها از مواد نسجی حتی آماده مصرف بجز جاجیم	691,252	0.6414
6	57019000	فرش و سایر کف پوش های نسجی، زسایر مواد نسجی، گره باف.	671,168	0.6227
7	57021090	سوماک (غیر از سوزنی) کارامانی، فرشها (دست باف مانند غیر مذکور در جای دیگر)	485,743	0.4507
8	69149020	سایر اشیاء که در جای دیگر ذکر نشده از سفال صنایع دستی	474,633	0.4404
9	69089070	کاشی یا سرامیک نقاشی شده، صنایع دستی	441,029	0.4092
10	69120014	اشیاء سرمیز، اشیاء آشپزخانه از سفال، بدون لعاب صنایع دستی	255,062	0.2367
11	69139090	سایر مجسمه و سایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) غیر مذکور در جای دیگر	249,367	0.2314
12	44209010	چوب خاتم کاری شده و منبت کاری شده، صنایع دستی به صورت جعبه برای زیورآلات و کارت و چنگال اشیاء چوبی، مبلمان صنایع دستی که مشمول تعرفه ۹۴ نمی شود	247,047	0.2292
13	96019020	اشیاء دست ساز از استخوان، صدف، بانقاشی	219,270	0.2034
14	71141190	سایر طلاآلات یا نقره آلات از نقره بصورت غیر مذکور در جای دیگر	190,517	0.1768
15	69089080	کاشی یا سرامیک معرق، صنایع دستی	131,976	0.1225
16	46021290	مصنوعات سبد و حصیربافی و اشیائی که مستقیماً به شکل معین از مواد قابل بافت ساخته شده اند از نخل رونده به غیر از صنایع دستی کپوبافی	94,570	0.0877
17	90230000	آلات، دستگاهها و مدلها، طراحی شده برای مقاصد نمایشی (مثلاً برای آموزش یا نمایش) که مورد مصرف دیگری نداشته باشند	45,709	0.0424
18	69139010	مجسمه و سایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) از سرامیک صنایع دستی	37,609	0.0349
19	46029000	مصنوعات سبد و حصیربافی و اشیائی که مستقیماً به شکل معین از مواد قابل بافت (غیر از زمواد دلباتی)	29,314	0.0272
20	49019900	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده که در جای دیگر گفته نشده	27,820	0.0258
21	49011000	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده همانند بصورت اوراق مجزا، حتی تا شده	26,708	0.0248
22	39264000	مجسمه های کوچک و سایر اشیاء تزئینی از مواد پلاستیکی	14,184	0.0132
23	71031010	فیروزه طبیعی کار نشده یا به طور ساده ااره شده یا ناهمواری گرفته شده	12,000	0.0111

0.0087	9,410	چرخ و فلک، تاب، سیرک سیار، تئاتر سیار، باغ وحش سیار	95089090	24
0.0084	9,080	سایر ادوات برای بازیهای دره‌های آزاد	95069990	25
0.0080	8,632	صنایع دستی چوبی شامل خراطی، معرق، مشبک، نازک کاری، منبت، نقاشی روی چوب خاتم به جز رخت آویز و خلال چوب کبریت	44219020	26
0.0079	8,464	محصولات چاپی تبلیغاتی تجاری، کاتالوگ های بازرگانی و همانند	49111000	27
0.0075	8,042	گلیم یک رو پشمی سیرجان (شیرپکی پیچ)	57021020	28
0.0074	8,000	سبذافی و حصیر بافی	46021220	29
0.0067	7,260	مجموعه‌های متشکل هستند از پارچه‌های تار و پودباف و نخ، ک حتی دارای متفرعات، برای آماده‌کردن کانه‌ها به صورت قالیچه، دیوارکوب، رومیزی و دستمال سفره گلدوزی و قلاب‌دوزی شده، یا اشیاء نسجی همانند، بسته‌بندی شده برای خرده فروشی.	63080000	30
0.0065	7,000	آثار اصلی مجسمه سازی، حجاری از هر ماده	97030000	31
0.0054	5,842	ظروف شیشه ای از نوع مورد استفاده برای سرمیز (به غیر از لیوانهای نوشیدنی) یا مقاصد آشپزخانه ای نقاشی شده، تراش خورده صنایع دستی	70134111	32
0.0044	4,750	تابلوی نقاشی، نقاشی سیاه قلم و نقاشی با مداد رنگی، تماماً با دست کشیده شده.	97011000	33
0.0020	2,170	آلات موسیقی ضربی (مثلاً طبل و دهل، کسیلوفون، سنج، قاشقک، مارا کاس)	92060000	34
0.0019	1,996	کارت پستال چاپ شده یا مصور، کارت‌تک‌های چاپ شده با مضمون تهنیت، پیغام یا اطلاعیه‌های شخصی، حتی مصور، با یا بدون پاکت و تزئینات یا ملحقات.	49090000	35
0.0003	298	سایر ظروف شیشه ای غیر مذکور در ردیف‌های ۷۰۱۳ برای محل کار، نوال، تزئینات داخلی یا مقاصد مشابه غیر از شماره های ۷۰۱۰ یا ۷۰۱۱ نقاشی شده، تراش خورده، صنایع دستی	70139910	36
0.0003	288	اشیاء سرمیز، اشیاء آشپزخانه از سفال، لعاب‌کرده صنایع دستی	69120013	37
0.0002	236	سایر اشیاء که در جای دیگر ذکر نشده از سرامیک صنایع دستی	69149010	38
0.0001	65	زیورآلات بدلی از فلزات معمولی (همچنین آبکاری شده) غیر مذکور در جای دیگر	71171900	39

عراق

ردیف	تعرفه	شرح تعرفه	ارزش دلاری	سهم (درصد)
1	57050090	سایر فرش ها و کف پوشها از مواد نسجی حتی آماده مصرف بجز جاجیم	9,715,760	28.8157
2	69149020	سایر اشیاء که در جای دیگر ذکر نشده از سفال صنایع دستی	7,043,222	20.8893
3	49019900	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده که در جای دیگر گفته نشده	6,713,128	19.9103
4	32139000	رنگها برای نقاشی هنری، آموزش، تابلو تغییر شدت رنگ سرگرمی و رنگهای مشابه غیر از رنگهابه صورت مجموعه	2,088,477	6.1941
5	95059000	اشیاء برای جشن، کارناوال، شعبده بازی و اشیاء اعجاب آور (غیر از اشیاء برای جشن کریسمس).	1,044,201	3.0970
6	57019000	فرش و سایر کف پوش های نسجی، زسایر مواد نسجی، گره باف.	1,006,801	2.9860
7	95030010	سه چرخه ها، روروک ها، اتومبیل های رکاب زنی و اسباب بازی های چرخدار مشابه؛ کالسکه های عروسک؛ سایر اسباب بازی ها؛ مدل های کوچک اندازه شده "مقیاس و مدهای تفریحی مشابه، خواه کار کنند یا نکنند؛ پازل هایی از کلیه انواع".	956,642	2.8373
8	70139910	سایر ظروف شیشه ای غیر مذکور در ردیفهای ۷۰۱۳ برای محل کار، توالت، تزئینات داخلی یا مقاصد مشابه غیر از شماره های ۷۰۱۰ یا ۷۰۱۱ نقاشی شده، تراش خورده، صنایع دستی	891,898	2.6453
9	63080000	مجموعه کپها متشکل هستند از پارچه های تار و پود باف و نخ، حتی دارای متفرعات، برای آماده کردن کانهها به صورت قالیچه، دیوار کوب، رومیزی و دستمال سفره گلدوزی و قلابکدوزی شده، یا اشیاء نسجی همانند، بسته بندی شده برای خرده فروشی.	672,678	1.9951
10	57011090	سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	644,320	1.9110
11	92060000	آلات موسیقی ضربی (مثلا طبل و دهل، کسلیوفون، سنج، قاشقک، مارا کاس)	579,899	1.7199
12	39264000	مجسمه های کوچک و سایر اشیاء تزئینی از مواد پلاستیکی	428,493	1.2709
13	69089080	کاشی یا سرامیک معرق، صنایع دستی	372,283	1.1041
14	70139111	سایر ظروف شیشه ای غیر مذکور در دیگر ردیفهای ۷۰۱۳ برای محل کار، توالت، تزئینات داخلی یا مقاصد مشابه از کریستال سرب دار نقاشی شده، تراش خورده، صنایع دستی	283,993	0.8423
15	70134111	ظروف شیشه ای از نوع مورد استفاده برای سرمیز (به غیر از لیوانهای نوشیدنی) یا مقاصد آشپزخانه ای نقاشی شده، تراش خورده صنایع دستی	181,593	0.5386
16	49011000	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده همانند بصورت اوراق مجزا، حتی تا شده	167,184	0.4958
17	49111000	محصولات چاپی تبلیغاتی تجاری، کاتالوگ های بازرگانی و همانند	154,112	0.4571
18	46029000	مصنوعات سبده و حصیر بافی و اشیائیکه مستقیماً بشکل معین از مواد قابل بافت (غیر از زمواد دنیاتی) ..	96,007	0.2847
19	69139090	سایر مجسمه و سایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) غیر مذکور در جای دیگر	93,213	0.2765
20	70200050	سایر اشیاء از شیشه های دارای ضریب انبساط خطی کمتر از ۰/۰۰۰۰۵ درجه کلون در محدوده حرارتی صفر تا ۳۰۰ درجه بدون تزئین، صنایع دستی	72,137	0.2139
21	69089070	کاشی یا سرامیک نقاشی شده، صنایع دستی	55,951	0.1659
22	46021290	مصنوعات سبده و حصیر بافی و اشیائیکه مستقیماً به شکل معین از مواد قابل بافت ساخته شده اند از نخل رونده به غیر از صنایع دستی کپه بافی	50,668	0.1503
23	57021090	سوماک (غیر از سوزنی) کارامانی، فرشها (دست باف مانند غیر مذکور در جای دیگر)	49,781	0.1476
24	57024900	کف پوش های مخملی باف از زسایر مواد نسجی، آماده مصرف، غیر مذکور در جای دیگر	49,485	0.1468
25	95069990	سایر ادوات برای بازبهای درهوی آزاد	48,111	0.1427

0.1186	40,000	سایر مصنوعات از مس ، میناکاری شده، صنایع دستی	74199930	26
0.0964	32,493	ظروف شیشه از نوع مورد استفاده برای سرمیز (به غیر از لیوانهای تزئینی) یا مقاصد آشپزخانه ای بدون تزئین ، صنایع دستی	70134112	27
0.0755	25,459	کارت پستال چاپ شده یا مصور، کارتکهای چاپ شده با مضمون تهنیت، پیغام یا اطلاعاتی کهکهای شخصی، حتی مصور، با یا بدون پاکت و تزئینات یا ملحقات.	49090000	28
0.0742	25,010	کاغذ و مقوای قشر فشرده و انودده نشده از انواعی که برای نوشتن مورد استفاده قرار می گیرد به صورت دست ساز	48021000	29
0.0691	23,304	فیلم ها از مواد پلیمری چاپ شده	49119920	30
0.0637	21,480	قایق های تفریحی عمومی	89011010	31
0.0580	19,556	سایر روزنامه مجله و نشریات ادواری که کمتر از چهاربار در هفته منتشر شود غیر مذکور	49029090	32
0.0324	10,941	سایر محصولات چاپی همچنین تصاویر چاپی ، گراورها و عکسها غیر از موارد مشمول ۴۹۱۱۱۰۰۰ لغایت ۴۹۱۱۹۹۳۰	49119990	33
0.0303	10,228	آلات، دستگاهها و مدلها، طراحی شده برای مقاصد نمایشی (مثلا برای آموزش یا نمایش) که مورد مصرف دیگری نداشته باشند	90230000	34
0.0279	9,420	چرخ و فلک، تاب، سیرک، تئاتر سیار، باغ وحش سیار	95089090	35
0.0270	9,090	تصاویر، گراورها، عکسها	49119100	36
0.0188	6,342	کاتالوگ های طبی که کمتر از چهاربار در هفته منتشر می شود	49029020	37
0.0183	6,182	مجسمه و سایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) از سفال صنایع دستی	69139020	38
0.0103	3,461	مبلهای صنایع دستی (خراطی، معرق، خاتم و منبت و ...)	94036010	39
0.0082	2,768	زیورآلات بدلی از فلزات معمولی (همچنین آبکاری شده) غیر مذکور در جای دیگر	71171900	40
0.0075	2,512	نامه پاکتی، کارت پستال غیر مصور و کارت نامه گاری، از کاغذ یا مقوا	48172000	41
0.0062	2,100	کاتالوگ های تجاری و همانند که کمتر از چهاربار در هفته منتشر می شود	49029010	42
0.0050	1,697	اشیاء برای سرگرمی در هوای آزاد (funfair) بازیهای رومیزی یا ساکنی، غیر مذکور در جای دیگر	95049090	43
0.0050	1,680	سایر پارچه های نسجی آغشته شده اندوده یا پوشاننده به نحو دیگر غیر مذکور در جای دیگر؛ کرباسهای نقاشی شده برای دکور تئاتر، برای اتلیه یا مصارف همانند	59070090	44
0.0048	1,630	سایر ظروف شیشه ای غیر مذکور در دیگر ردیفهای ۷۰۱۳ برای محل کار، توالت، تزئینات داخلی یا مقاصد مشابه بدون تزئین، صنایع دستی	70139112	45
0.0033	1,116	مبلهای صنایع دستی (خراطی، معرق، خاتم، منبت و ...)	94035010	46
0.0013	440	آگهی و نشریات که حداقل چهاربار در هفته منتشر می شود	49021010	47

پاکستان

ردیف	تعرفه	شرح تعرفه	ارزش دلاری	سهم (درصد)
1	57019000	فرش وسایر کف پوش های نسجی، زسایر موا دنسجی، گره باف.	16,551,118	49.9823
2	57011090	سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	13,135,034	39.6661
3	57050090	سایر فرش ها و کف پوشها از مواد نسجی حتی آماده مصرف بجز جاجیم	3,371,634	10.1819
4	49019900	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده که درجای دیگر گفته نشده	42,493	0.1283
5	57021090	سوماک (غیر از سوزنی) کارامانی، فرشها (دست باف مانند غیر مذکور درجای دیگر)	9,321	0.0281
6	92060000	آلات موسیقی ضربی (مثلا طبل و دهل، کسیلوفون، سنج، قاشقک، مارا کاس)	4,000	0.0121
7	57021010	گلیم یک رو پشمی و نخکی کلیه مناطق به جز سیرجان	379	0.0011

لبنان

ردیف	تعرفه	شرح تعرفه	ارزش دلاری	سهم (درصد)
1	57011090	سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	15,160,439	65.1458
2	57019000	فرش وسایر کف پوش های نسجی، زسایر موا دنسجی، گره باف.	7,817,247	33.5914
3	49019900	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده که درجای دیگر گفته نشده	219,113	0.9415
4	57021090	سوماک (غیر از سوزنی) کارامانی، فرشها (دست باف مانند غیر مذکور درجای دیگر)	68,150	0.2928
5	69149020	سایر اشیاء که درجای دیگر ذکر نشده از سفال صنایع دستی	3,924	0.0169
6	70134111	ظروف شیشه ای از نوع مورد استفاده برای سرمیز (به غیر از لیوانهای نوشیدنی) یا مقاصد آشپزخانه ای نقاشی شده، تراش خورده صنایع دستی	2,500	0.0107
7	97011000	تابلوی نقاشی، نقاشی سیاه قلم و نقاشی با مداد رنگی، تماماً با دست کشیده شده.	130	0.0006
8	49111000	محصولات چاپی تبلیغاتی تجاری، کاتالوگ های بازرگانی و همانند	64	0.0003

قطر

ردیف	تعرفه	شرح تعرفه	ارزش دلاری	سهم (درصد)
1	57011090	سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	17,718,591	92.5151
2	57021090	سوماک (غیرازسوزنی) کارامانی، فرشها(دست باف مانند غیر مذکور درجای دیگر)	394,891	2.0619
3	57021010	گلیم یک رو پشمی و نخ کیلیه مناطق بهکجز سیرجان	272,591	1.4233
4	57021040	گلیم دورو پشمی	218,361	1.1401
5	57019000	فرش وسایرکف پوش های نسجی، ازسایرمواد نسجی، گره باف.	186,257	0.9725
6	46029000	مصنوعات سبدوحصیربافی و اشیائیکه مستقیمابشکل معین ازموادقابل بافت (غیرا زموادنباتی)..	104,700	0.5467
7	69149020	سایر اشیاء که درجای دیگر ذکرنشده ازسفال صنایع دستی	79,229	0.4137
8	57050090	سایر فرش ها وکف پوشها از مواد نسجی حتی آماده مصرف بجز جاجیم	74,301	0.3880
9	57021020	گلیم یک رو پشمی سیرجان (شیرپکی پیچ)	50,541	0.2639
10	44209010	چوب خاتم کاری شده ومنبت کاری شده ،صنایع دستی به صورت جعبه برای زیورآلات وکارد وچنگال اشیاءچوبی ،مبلمان صنایع دستی که مشمول تعرفه ۹۴ نمی شود	20,000	0.1044
11	69139020	مجسمه وسایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) ازسفال صنایع دستی	16,472	0.0860
12	44219020	صنایع دستی چوبی شامل خراطی ،معرق ،مشبک ،نازک کاری ،منبت ،نقاشی روی چوب خاتم به جز رخت آویز وخلال چوب کبریت	7,803	0.0407
13	74199930	سایر مصنوعات از مس ، میناکاری شده، صنایع دستی	2,400	0.0125
14	49119100	تصاویر، گراورها، عکس ها	1,715	0.0090
15	97011000	تابلوی نقاشی، نقاشی سیاه قلم و نقاشی با مداد رنگی، تماماً با دست کشیده شده.	1,400	0.0073
16	69089070	کاشی یاسرامیک نقاشی شده ،صنایع دستی	1,360	0.0071
17	46021290	مصنوعات سبد وحصیربافی و اشیائیکه مستقیمابه شکل معین ازموادقابل بافت ساخته شده اند ازنخل رونده به غیرازصنایع دستی کپوبافی ا	516	0.0027
18	95069990	سایر ادوات برای بازیهای درهوا ی آزاد	500	0.0026
19	39264000	مجسمه های کوچک و سایر اشیاء تزئینی ازمواد پلاستیکی	341	0.0018
20	97030000	اثار اصلی مجسمه سازی ،حجاری از هر ماده	126	0.0007
21	49111000	محصولات چاپی تبلیغاتی تجاری، کاتالوگ های بازرگانی و همانند	10	0.0001

کشورهای اتحادیه اروپا

آلمان

ردیف	تعرفه	شرح تعرفه	ارزش دلاری	سهم (درصد)
1	57019000	فرش وسایر کف پوش های نسجی، ا ز سایر موا دنسجی، گره باف.	39,556,826	61.3076
2	57011090	سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	15,120,315	23.4344
3	57021090	سوماک (غیر از سوزنی) کارامانی، فرشها (دست باف مانند غیر مذکور در جای دیگر)	9,200,173	14.2590
4	57011010	--- گبه	426,444	0.6609
5	57011000	فرش وسایر کف پوش های نسجی، ا ز پشم یا زموی نرم (کرک) حیوان، ن، گره باف.	59,064	0.0915
6	49019900	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده که در جای دیگر گفته نشده	45,707	0.0708
7	69149010	سایر اشیاء که در جای دیگر ذکر نشده از صنایع دستی	35,617	0.0552
8	69149020	سایر اشیاء که در جای دیگر ذکر نشده از سفال صنایع دستی	19,350	0.0300
9	63080000	مجموعه کما متشکل هستند از پارچه های تار و پود باف و نخ، ک حتی دارای متفرعات، برای آماده کردن ک آنها به صورت قالیچه، دیوار کوب، رومیزی و دستمال سفره گلدوزی و قلابدوزی شده، یا اشیاء نسجی همانند، بسته بندی شده برای خرده فروشی.	11,094	0.0172
10	57021010	گلیم یک رو پشمی و نخی کلیه مناطق بهکجز سیرجان	9,766	0.0151
11	57024100	کف پوش های مخمل باف، ا ز پشم، یا زموی نرم (کرک) حیوان، ن، آماده مصرف.	7,391	0.0115
12	49029090	سایر روزنامه مجله و نشریات ادواری که کمتر از چهار بار در هفته منتشر شود غیر مذکور	6,088	0.0094
13	44209010	چوب خاتم کاری شده و منبت کاری شده، صنایع دستی به صورت جعبه برای زیور آلات و کارد و جنگال اشیاء چوبی، مبلمان صنایع دستی که مشمول تعرفه ۹۴ نمی شود	4,934	0.0076
14	48021000	کاغذ و مقوای قشر فشرده و اندوده نشده از انواعی که برای نوشتن مورد استفاده قرار می گیرد به صورت دست ساز	4,800	0.0074
15	57021020	گلیم یک رو پشمی سیرجان (شیرپکی پیچ)	3,469	0.0054
16	57021040	گلیم دورو پشمی	2,775	0.0043
17	92079000	آلات موسیقی که در آنها صدا توسط وسایل برقی تولید شده یا باید تقویت گردد (همچنین آکوردئون	2,250	0.0035
18	70134111	ظروف شیشه ای از نوع مورد استفاده برای سرمیز (به غیر از لیوانهای نوشیدنی) یا مقاصد آشپزخانه ای نقاشی شده، تراش خورده صنایع دستی	1,860	0.0029
19	69139020	مجسمه وسایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) از سفال صنایع دستی	1,610	0.0025
20	97030000	اثار اصلی مجسمه سازی، حجاری از هر ماده	1,000	0.0015
21	49011000	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده همانند بصورت ا وراق مجزا، حتی تا شده	800	0.0012
22	39264000	مجسمه های کوچک و سایر اشیاء تزئینی از مواد پلاستیکی	339	0.0005
23	57024900	کف پوش های مخملی باف از سایر موا دنسجی، آماده مصرف، غیر مذکور در جای دیگر	137	0.0002
24	57050090	سایر فرش ها و کف پوشها از مواد نسجی حتی آماده مصرف بجز جاجیم	80	0.0001

انگلستان

ردیف	تعرفه	شرح تعرفه	ارزش دلاری	سهم (درصد)
1	57019000	فرش وسایر کف پوش های نسجی، ا ز سایر مواد نسجی، گره باف.	6,667,874	67.6641
2	57011090	سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	2,617,722	26.5641
3	57021090	سوماک (غیر از سوزنی) کارامانی، فرشها (دست باف مانند غیر مذکور در جای دیگر)	468,959	4.7589
4	49019900	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده که در جای دیگر گفته نشده	58,044	0.5890
5	69120013	اشیاء سرمیز، اشیاء آشپزخانه از سفال، لعابزده صنایع دستی	13,881	0.1409
6	69149020	سایر اشیاء که در جای دیگر ذکر نشده از سفال صنایع دستی	11,609	0.1178
7	39264000	مجسمه های کوچک و سایر اشیاء تزئینی از مواد پلاستیکی	5,939	0.0603
8	49011000	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده همانند بصورت ا و ر ا ق مجزا، حثیتاشده	3,284	0.0333
9	70134111	ظروف شیشه ای از نوع مورد استفاده برای سرمیز (به غیر از لیوانهای نوشیدنی) یا مقاصد آشپزخانه ای نقاشی شده، تراش خورده صنایع دستی	3,100	0.0315
10	63080000	مجموعه کجا متشکل هستند از پارچه کهای تار و پود باف و نخ، ک حتی دارای متفرعات، برای آماده کردن ک آنها به صورت قالیچه، دیوار کوب، رومیزی و دستمال سفره گلدوزی و قلابدوزی شده، یا اشیاء نسجی همانند، بستهبندی شده برای خرده فروشی.	2,100	0.0213
11	69139020	مجسمه وسایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) از سفال صنایع دستی	883	0.0090
12	57050090	سایر فرش ها و کف پوشها از مواد نسجی حتی آماده مصرف بجز جاجیم	508	0.0052
13	49111000	محصولات چاپی تبلیغاتی تجاری، کاتالوگ های بازرگانی و همانند	476	0.0048

سوئد

ردیف	تعرفه	شرح تعرفه	ارزش دلاری	سهم (درصد)
1	57019000	فرش وسایر کف پوش های نسجی، از سایر مواد نسجی، گره باف.	5,691,168	66.01170938
2	57011090	سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	2,579,096	29.91486346
3	57021090	سوماک (غیر از سوزنی) کارامانی، فرشها (دست باف مانند غیر مذکور در جای دیگر)	251,066	2.912103097
4	57021010	گلیم یک رو پشمی و نخی کلیه مناطق بهکجز سیرجان	52,183	0.605269252
5	69149020	سایر اشیاء که در جای دیگر ذکر نشده از سفال صنایع دستی	30,300	0.351448908
6	49019900	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده که در جای دیگر گفته نشده	7,000	0.081192817
7	69149010	سایر اشیاء که در جای دیگر ذکر نشده از سرامیک صنایع دستی	4,800	0.055675074
8	49111000	محصولات چاپی تبلیغاتی تجاری، کاتالوگ های بازرگانی و همانند	3,320	0.038508593
9	39264000	مجسمه های کوچک و سایر اشیاء تزئینی از مواد پلاستیکی	2,520	0.029229414

دانمارک

ردیف	تعرفه	شرح تعرفه	ارزش دلاری	سهم (درصد)
1	57019000	فرش وسایر کف پوش های نسجی، از سایر مواد نسجی، گره باف.	5,327,520	66.6445
2	57021090	سوماک (غیر از سوزنی) کارامانی، فرشها (دست باف مانند غیر مذکور در جای دیگر)	1,381,122	17.2771
3	57011090	سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	1,125,675	14.0816
4	57021010	گلیم یک رو پشمی و نخی کلیه مناطق بهکجز سیرجان	136,285	1.7049
5	69089070	کاشی یا سرامیک نقاشی شده، صنایع دستی	20,670	0.2586
6	49019900	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده که در جای دیگر گفته نشده	2,620	0.0328
7	57050090	سایر فرش ها و کف پوشها از مواد نسجی حتی آماده مصرف بجز جاجیم	49	0.0006

ایتالیا

ردیف	تعرفه	شرح تعرفه	ارزش دلاری	سهم (درصد)
1	57019000	فرش وسایر کف پوش های نسجی، زسایر موا دنسجی، گره باف.	4,628,458	63.4164
2	57011090	سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	1,879,424	25.7508
3	57011000	فرش وسایر کف پوش های نسجی، زپشم یا ز موی نرم (کرک) حیوان ن، گره باف.	515,750	7.0665
4	57021090	سوماک (غیر از سوزنی) کارامانی، فرشها (دست باف مانند غیر مذکور در جای دیگر)	238,649	3.2698
5	69139020	مجسمه وسایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) از سفال صنایع دستی	25,823	0.3538
6	57021040	گلیم دورو پشمی	4,313	0.0591
7	63080000	مجموعه کفها متشکل هستند از پارچه کهای تار و پود باف و نخ، ک حتی دارای متفرعات، برای آماده کردن ک آنها به صورت قالیچه، دیوار کوب، رومیزی و دستمال سفره گلدوزی و قلابدوزی شده، یا اشیاء نسجی همانند، بسته بندی شده برای خرده فروشی	3,330	0.0456
8	44209010	چوب خاتم کاری شده و منبت کاری شده، صنایع دستی به صورت جعبه برای زیورآلات و کارد و چنگال اشیاء چوبی، مبلمان صنایع دستی که مشمول تعرفه ۹۴ نمی شود	1,200	0.0164
9	49111000	محصولات چاپی تبلیغاتی تجاری، کاتالوگ های بازرگانی و همانند	800	0.0110
10	69120013	اشیاء سرمیز، اشیاء آشپزخانه از سفال، لعاب کزده صنایع دستی	770	0.0106

سوئیس

ردیف	تعرفه	شرح تعرفه	ارزش دلاری	سهم (درصد)
1	57019000	فرش وسایر کف پوش های نسجی، زسایر موا دنسجی، گره باف.	4,904,769.49	56.6665
2	57011090	سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	3,537,181.65	40.2658
3	57021090	سوماک (غیر از سوزنی) کارامانی، فرشها (دست باف مانند غیر مذکور در جای دیگر)	269,032.26	3.0658
4	70134111	ظروف شیشه ای از نوع مورد استفاده برای سرمیز (به غیر از لیوانهای نوشیدنی) یا مقاصد آشپزخانه ای نقاشی شده، تراش خورده صنایع دستی	138.00	0.0016
5	57050090	سایر فرش ها و کف پوشها از مواد نسجی حتی آماده مصرف بجز جاجیم	28.00	0.0003

سایر کشورها

افغانستان

ردیف	تعرفه	شرح تعرفه	ارزش دلاری	سهم (درصد)
1	57050090	سایر فرش ها و کف پوشها از مواد نسجی حتی آماده مصرف بجز جاجیم	4,147,679	38.4879
2	57011090	سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	2,283,951	21.1937
3	49019900	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده که درجای دیگر گفته نشده	1,405,061	13.0381
4	57019000	فرش و سایر کف پوش های نسجی، از سایر مواد نسجی، گره باف.	1,005,160	9.3273
5	49029090	سایر روزنامه مجله و نشریات ادواری که کمتر از چهار بار در هفته منتشر شود غیر مذکور	344,504	3.1968
6	32139000	رنگها برای نقاشی هنری، آموزش، تابلو تغییر شدت رنگ سرگرمی و رنگهای مشابه غیر از رنگهای صورت مجموعه	331,737	3.0783
7	49011000	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده همانند بصورت اوراق مجزا، حتی تا شده	323,979	3.0063
8	57024900	کف پوش های مخملی باف از سایر مواد نسجی، آماده مصرف، غیر مذکور در جای دیگر	317,708	2.9481
9	95059000	اشیاء برای جشن، کارناوال، شعبده بازی و اشیاء اعجاب آور (غیر از اشیاء برای جشن کریسمس).	128,833	1.1955
10	48172000	نامه پاکتی، کارت پستال غیر مصور و کارت نامه گاری، از کاغذ یا مقوا	115,830	1.0748
11	70139910	سایر ظروف شیشه ای غیر مذکور در ردیفهای ۷۰۱۳ برای محل کار، توالت، تزئینات داخلی یا مقاصد مشابه غیر از شماره های ۷۰۱۰ یا ۷۰۱۱ نقاشی شده، تراش خورده، صنایع دستی	68,123	0.6321
12	69139090	سایر مجسمه و سایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) غیر مذکور در جای دیگر	52,674	0.4888
13	95030010	سه چرخه ها، موتور و اتومبیل های رکاب زنی و اسباب بازی های چرخدار مشابه؛ کالسکه های عروسک؛ سایر اسباب بازی؛ مدل های کوچک اندازه شده "مقیاس و مدهای تفریحی مشابه، خواه کار کنند یا نکنند؛ پازل هایی از کلیه انواع".	50,472	0.4683
14	49090000	کارت پستال چاپ شده یا مصور، کارتکهای چاپ شده با مضمون تهنیت، پیغام یا اطلاعیه های شخصی، حتی مصور، با یا بدون پاکت و تزئینات یا ملحقات.	49,256	0.4571
15	63080000	مجموعه ها متشکل هستند از پارچه های تار و پود باف و نخ، که حتی دارای متفرعات، برای آماده کردن آنها به صورت قالیچه، دیوار کوب، رومیزی و دستمال سفره گلدوزی و قلابدوزی شده، یا اشیاء نسجی همانند، بسته بندی شده برای خرده فروشی.	24,509	0.2274
16	92060000	آلات موسیقی ضربی (مثلا طبل و دهل، کسلیوفون، سنج، فاشک، مارا کاس)	23,855	0.2214

0.1763	19,001	سایر ادوات برای بازیهای درهوی آزاد	95069990	17
0.1609	17,339	اشیای سرگرمی درهوی آزاد (funfair) بازیهای رومیزی یاساکنی، غیرمذکور در جای دیگر	95049090	18
0.1600	17,244	سایر ظروف شیشه ای غیر مذکور در دیگر ردیفهای ۷۰۱۳ برای محل کار، توالت، تزئینات داخلی یا مقاصد مشابه از کریستال سرب دار نقاشی شده، تراش خورده، صنایع دستی	70139111	19
0.1583	17,064	کاتالوگ های تجاری و همانند که کمتر از چهار بار در هفته منتشر می شود	49029010	20
0.1260	13,580	محصولات چاپی تبلیغاتی تجاری، کاتالوگ های بازرگانی و همانند	49111000	21
0.0511	5,508	مجسمه های کوچک و سایر اشیاء تزئینی از مواد پلاستیکی	39264000	22
0.0459	4,950	سایر اشیاء که در جای دیگر ذکر نشده از سفال صنایع دستی	69149020	23
0.0278	3,000	رخت آویز چوبی صنایع دستی شامل خراطی، معرق، مشبک، نازک کاری، منبت، نقاشی روی چوب، خاتم	44211010	24
0.0179	1,932	مجسمه و سایر اشیاء تزئینی (به استثنای چینی) از سفال صنایع دستی	69139020	25
0.0151	1,632	سایر محصولات چاپی همچون تصاویر چاپی، گراورها و عکسها غیر از موارد مشمول ۴۹۱۱۱۰۰۰ لغایت ۴۹۱۱۹۹۳۰	49119990	26
0.0082	880	تصاویر، گراورها، عکسها	49119100	27
0.0073	792	اثار اصلی مجسمه سازی، حجاری از هر ماده	97030000	28
0.0017	180	آلات، دستگاهها و مدلها، طراحی شده برای مقاصد نمایشی (مثلا برای آموزش یا نمایش) که مورد مصرف دیگری نداشته باشند	90230000	29
0.0013	144	ظروف شیشه ای از نوع مورد استفاده برای سرمیز (به غیر از لیوانهای نوشیدنی) یا مقاصد آشپزخانه ای نقاشی شده، تراش خورده صنایع دستی	70134111	30

چین

ردیف	تعرفه	شرح تعرفه	ارزش دلاری	سهم (درصد)
1	57011090	سایر کف پوش ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	6,429,556	75.4887
2	57019000	فرش و سایر کف پوش های نسجی، از سایر مواد نسجی، گره باف.	1,899,047	22.2965
3	57050090	سایر فرش ها و کف پوشها از مواد نسجی حتی آماده مصرف بجز جاجیم	80,360	0.9435
4	57024100	کف پوش های مخمل باف، از پشم، یا از موی نرم (کرک) حیوان، آماده مصرف.	64,236	0.7542
5	57021090	سوماک (غیر از سوزنی) کارامانی، فرشها دست باف مانند غیر مذکور در جای دیگر	31,592	0.3709
6	44209010	چوب خاتم کاری شده و منبت کاری شده، صنایع دستی به صورت جعبه برای زیورآلات و کارد و چنگال اشیاء چوبی، مبلمان صنایع دستی که مشمول تعرفه ۹۴ نمی شود	8,386	0.0985

0.0460	3,920	سایر اشیاء که درجای دیگر ذکر نشده ازسرامیک صنایع دستی	69149010	7
0.0017	144	اثار اصلی مجسمه سازی، حجاری از هر ماده	97030000	8

پیوست ۵) سهم وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از صادرات بخش فرهنگ

ردی	تعرفه	شرح تعرفه	ارزش دلاری
1	49019900	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده که درجای دیگر گفته نشده	9,228,889
2	49011000	کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده همانند بصورت اوراق مجزا، حتی تا شده	628,715
3	97030000	اثار اصلی مجسمه سازی، حجاری از هر ماده	30,562
4	97011000	تابلوی نقاشی، نقاشی سیاه قلم و نقاشی با مداد رنگی، تماماً با دست کشیده شده.	13,282
5	49021010	آگهی و نشریات که حداقل چهاربار در هفته منتشر می شود	440
6	49119990	سایر محصولات چاپی و تصاویر چاپی، گراورها و عکسها غیر از موارد مشمول ۴۹۱۱۱۰۰۰ لغایت ۴۹۱۱۹۹۳۰	16,773
7	49029010	کاتالوگ های تجاری و همانند که کمتر از چهاربار در هفته منتشر می شود	19,431
8	49090000	کارت پستال چاپ شده یا مصور، کارتکهای چاپ شده با مضمون تهنیت، پیغام یا اطلاعیه های شخصی، حتی مصور، با یا بدون پاکت و تزئینات یا ملحقات.	76,711
9	48172000	نامه پاکتی، کارت پستال غیر مصور و کارت نامه گاری، از کاغذ یا مقوا	123,068
10	49111000	محصولات چاپی تبلیغاتی تجاری، کاتالوگ های بازرگانی و همانند	196,433
11	90230000	آلات، دستگاهها و مدلها، طراحی شده برای مقاصد نمایشی (مثلاً برای آموزش یا نمایش) که مورد مصرف دیگری نداشته باشند	174,452
12	49029090	روزنامه مجله و نشریات ادواری که کمتر از چهار بار در هفته منتشر شود غیر مذکور	370,188
جمع وزارت ارشاد			10,878,944
جمع کل			439,100,000

2.48

سهم به درصد

آمار ۱۲ ماهه صادرات خدمات در سال ۱۳۹۳

(میلیون دلار)

شرح	دوازده ماهه ۹۳	دوازده ماهه ۹۲	درصد رشد نسبت به مدت مشابه پارسال	منبع یا منابع گزارشگری
خدمات فنی و مهندسی	۲/۲۶۰	۱/۰۲۶	۵۵٪	انجمن صادرکنندگان - دبیرخانه کمیته ماده ۱۹
گردشگری و توریسم	۴/۱۷۸	۸/۵۰۰	۱۰۳٪	جامعه تورگردانان
ترانزیت و حمل و نقل	۲/۸۸۴	۳/۰۸۵	۷٪	سازمان حمل و نقل و راهداری
فناوری اطلاعات (IT)	۸۵	۱۷۰	۱۰۰٪	اتحادیه صادرکنندگان نرم افزار
اعزام نیروی کار	۹۱/۶	۶۰	۳۴٪	انجمن کاریابی
فرهنگی و هنری	۷/۵	۷/۵	۰٪	تشکلهای مرتبط
مجموع	۹/۵۰۶	۱۲/۸۴۹	۳۵٪	

• ماخذ: دفتر توسعه صادرات خدمات